

Bijlagen bij het ondersteuningsplan 2022-2026

Vastgesteld op 22 april 2022

Inhoudsopgave bijlagen

1) Verantwoordelijkheden en rollen van betrokkenen op de route	3
2) Beoordelingskader	5
3) Bijlage bij beoordelingskader	10
4) Fasering / stappenplan terugplaatsing	20
5) Afspraken met betrekking tot uitstroom De Vlinder	22
6) Afspraken over de basisvoorziening (<i>in afwachting van de landelijke normen</i>)	28
7) Afspraken over de basisondersteuning voor het onderwijs aan meer- en hoogbegaafde leerlingen	31
8) Notitie 'Onderwijszorgarrangementen regio Midden-Holland' (29 april 2021)	40
9) Meerjarenbegroting 2022-2026	40

Bijlage 1 Verantwoordelijkheden en rollen van betrokkenen op de route

Betrokkene	Verantwoordelijkheid / rol
schoolbestuur	<ul style="list-style-type: none"> • is zorgplichtig voor de kinderen die op hun scholen zijn aangemeld • is verantwoordelijk voor de route, volgens de in dit schema beschreven randvoorwaarden, en voor de daaruit volgende ondersteuning • bekostigt uit het ongedeelde ondersteuningsbudget de activiteiten op de route, met uitzondering van de inzet van de commissie TLV, en de ondersteuning tot aan sbo en so
leerkracht	<ul style="list-style-type: none"> • werkt handelings- en doelgericht • schakelt bij handelingsverlegenheid de intern begeleider in
intern begeleider	<ul style="list-style-type: none"> • zorgt voor het ter beschikking zijn op de school van een adequaat instrumentarium om onderwijs- en hulpvragen rond een kind te signaleren en bewaakt dat dit instrumentarium gebruikt wordt • betreft ouders bij alle relevante stappen in het ondersteunings- en verwijzingstraject zodra dit aan de orde is en geeft de keuzes aan die daarbij gemaakt kunnen worden • vormt een tandem met de vaste contactpersoon van het lokaal team en realiseert multidisciplinair overleg waar nodig • schakelt tijdig de 1e en 2e deskundige in voor het uitbrengen van advies wanneer één van de volgende vragen / overwegingen aan de orde is: <ul style="list-style-type: none"> ○ toelaatbaarheidsverklaring sbo of so ○ observatie- of time-out-plaats ○ gebruik hybride onderwijsvorm ○ optioneel: advisering over andere specifiek leerlinggebonden ondersteuning
directie	<ul style="list-style-type: none"> • is verantwoordelijk voor en aanspreekbaar op alle acties van de school – leerkrachten en intern begeleiders – op de route, inclusief het doen van een aanvraag TLV
ouders	<ul style="list-style-type: none"> • dragen als educatief partner, samen met de school, de verantwoordelijkheid om een situatie te scheppen waarin een kind zich optimaal kan ontwikkelen • worden als volwaardige partners, altijd actief en volledig betrokken bij het zoeken naar de meest passende ondersteuning van hun kind
deskundige onderwijskant	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Om te kunnen voldoen aan de afspraken over de basisvoorziening volgens bijlage 5 van het ondersteuningsplan, kunnen schoolbesturen / scholen ervoor kiezen een deskundige onderwijskant in te zetten.
Vaste contactpersoon lokaal team	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vormt een tandem met de intern begeleider en ondersteunt deze bij het verhelderen van de vraag wanneer er zorgen zijn over de ontwikkeling van een leerling in de thuissituatie ▪ neemt, na signalering door de school, verantwoordelijkheid voor het initiëren, volgen en bewaken van hulp- en andere interventietrajecten thuis of problematiek die de psychosociale ontwikkeling van kinderen betreft ▪ communiceert over de voortgang van de hier bedoelde trajecten met de intern begeleider ▪ legt de verbinding tussen de ondersteuningsstructuur van de school en het lokaal team

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ draagt zorg voor een tijdige opschaling binnen het sociale domein, wanneer de problematiek de competentie van de tandem intern begeleider / lokaal team te boven gaat
1 ^e deskundige ¹	<ul style="list-style-type: none"> • brengt, als orthopedagoog of psycholoog, op verzoek van de school advies uit over wat het kind nodig heeft, rekening houdend met het OPP voor het kind, met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> ○ het al dan niet aanvragen van een toelaatbaarheidsverklaring sbo of so ○ het gebruik van een observatie- of time-out-plaats ○ gebruik hybride onderwijsvorm ○ op verzoek van de school: andere specifiek leerlinggebonden ondersteuning • opereert onafhankelijk (conform jurisprudentie)
2 ^e deskundige ²	<ul style="list-style-type: none"> • brengt, als kinder- of jeugdpsycholoog, pedagoog, kinderpsychiater, maatschappelijk werker of arts, advies uit over wat het kind nodig heeft, rekening houdend met het OPP voor het kind, met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> ○ het al dan niet aanvragen van een toelaatbaarheidsverklaring sbo of so ○ het gebruik van een observatie- of time-out-plaats ○ gebruik hybride onderwijsvorm ○ op verzoek van de school: andere specifiek leerlinggebonden ondersteuning • opereert onafhankelijk (conform jurisprudentie)
commissie TLV	<ul style="list-style-type: none"> • beoordeelt de toelaatbaarheid van leerlingen tot het sbo en so, op basis van het beoordelingskader met bijlage en na advies van een 1^e en 2^e deskundige
samenwerkingsverband	<ul style="list-style-type: none"> • coördineert de afspraken over de route, evalueert deze en borgt deze onder meer in het beoordelingskader met bijlage • voert vastgesteld beleid uit, zoals het inrichten van een pool van deskundigen • bevordert eenduidige advisering door de deskundigen • is gesprekspartner van de gemeenten waar het gaat om de afspraken over de gemeenschappelijke beleidskaders en de ontwikkelagenda • het namens de gezamenlijke besturen voeren van de inhoudelijke regie op de inzet van jeugdhulp in onderwijs, in voorbereiding op de inkoop van jeugdhulp door gemeenten • is opdrachtgever van de commissie TLV

¹ In de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) passend onderwijs van 12 februari 2014 staat hierover, in artikel 34.8: “De deskundigen, bedoeld in artikel 18a, elfde lid, van de wet zijn een orthopedagoog of een psycholoog en *afhankelijk van de leerling over wiens toelaatbaarheid wordt geadviseerd* ten minste een tweede deskundige, te weten een kinder- of jeugdpsycholoog, een pedagoog, een kinderpsychiater, een maatschappelijk werker of een arts”.

² Zie voetnoot 1.

Bijlage 2 Beoordelingskader voor de aanvraag TLV SBO of SO Samenwerkingsverband PO Midden-Holland

1. Inleiding

Binnen het samenwerkingsverband Midden-Holland wordt met ingang van het schooljaar 2016-2017 de inzet van extra ondersteuning voor leerlingen binnen de bestuursorganisaties zelf bepaald, waarbij elk bestuur daarvoor een eigen systematiek ontwikkelt. Tegelijkertijd wordt met ingang van het schooljaar 2016-2017 de inhoudelijke en procedurele beoordeling van de toelaatbaarheid tot het SBO en SO op het niveau van het samenwerkingsverband belegd. Dit moet ervoor zorgen dat voor alle scholen de aanvragen voor een toelaatbaarheidsverklaring (TLV) gelijkelijk beoordeeld worden. De verantwoordelijkheid van het samenwerkingsverband tot het besluiten over de aanvragen TLV wordt gemandateerd aan een TLV-commissie. Voor de inhoudelijke en procedurele beoordeling van de TLV-aanvragen stelt het samenwerkingsverband een beoordelingskader vast. Dit beoordelingskader beschrijft de volgende zaken: de visie op de TLV toekenningen van het samenwerkingsverband, de bevoegdheid van de TLV-commissie, de eisen die aan TLV-aanvragen en aan de toekenningsbeslissingen worden gesteld, de procedure en de inhoudelijke afwegingen waarop de TLV-commissie haar beslissingen baseert.

2. Visie van het samenwerkingsverband

In het passend onderwijs beleid staat de onderwijsondersteuningsvraag centraal: wat heeft dit kind in deze situatie nodig, hoe gaan we dat organiseren en arrangeren en wie en wat hebben we daarvoor nodig. In het ondersteuningsplan voor het samenwerkingsverband Midden-Holland (OP, p. 8³) is deze visie bevestigd. Als uitgangspunt geldt, dat het kind, waar mogelijk, ondersteund wordt op de basisschool. Is dit niet mogelijk in de basisschool waar de leerling staat ingeschreven, dan wellicht in een andere basisschool binnen de bestuursorganisatie of in het samenwerkingsverband. Indien dit niet mogelijk is geeft het samenwerkingsverband, op aanvraag van de school, een TLV af waarin de aard en de duur van de TLV afhankelijk is van het ontwikkelingsperspectief van de leerling. Het uitgangspunt is zoveel mogelijk een terugkeer op de reguliere school. Voor leerlingen bij wie evident is dat zij blijvend op het speciaal (basis)onderwijs zijn aangewezen, wordt de TLV toegewezen voor de periode die daarvoor nodig is.

Het beoordelingskader vloeit voort uit het ondersteuningsplan en is vastgesteld door het Algemeen bestuur. Het is bekend bij ouders en scholen en heeft bij alle scholen een logische plaats gekregen binnen de ondersteuningstrajecten (in de basis- en extra ondersteuning en de toeleiding naar een TLV. Handelingsgericht denken en werken is daarbij steeds het uitgangspunt.

■ _____
³ De samenwerkende schoolbesturen willen ondersteuning bieden die gebaseerd is op wat een leerling nodig heeft met als uitgangspunt 'wat het kind al kan';

3. Bevoegdheid van en opdracht aan TLV-commissie

- 3.1 Het samenwerkingsverband Midden-Holland mandateert de TLV-commissie tot het beoordelen van de aanvragen voor TLV's en tot het zelfstandig besluiten over de toekenning van de TLV's voor SBO en SO, inclusief de categoriebepaling voor de SO-TLV's.
- 3.2 De TLV-commissie handelt in haar oordeelsvorming volgens dit beoordelingskader en verantwoordt elke beslissingen in termen van dit beoordelingskader. De verantwoording is in ieder geval schriftelijk. Bij een verzoek daartoe van de school en/of betrokken ouders, licht de TLV-commissie haar beslissing mondeling toe. Bij een overleg over een TLV-beslissing worden, naast de school, ook altijd de ouders uitgenodigd.
- 3.3 Het bestuur van het samenwerkingsverband draagt zorg voor een adequate facilitering van de TLV-commissie zodat deze haar opdracht zorgvuldig en binnen de wettelijke kaders die daaraan gesteld zijn, kan uitvoeren.
- 3.4 De commissie draagt er zorg voor dat zij op de hoogte is van de actuele afspraken over de basisondersteuning in het samenwerkingsverband.
- 3.5 De commissie stelt jaarlijks voor 1 april een verslag op van haar werkzaamheden over het vorige schooljaar. Bestuurder en commissie stellen jaarlijks de inhoudelijke eisen aan het jaarverslag vast. Minimaal twee keer per jaar vindt overleg plaats tussen de directeur-bestuurder van het samenwerkingsverband en de commissie over de voortgang van het werk van de commissie.
- 3.6 Het samenwerkingsverband en de commissie handelen conform de wet- en regelgeving ten aanzien van bescherming persoonsgegevens (WBP) en conform wat bepaald is in het convenant 'Digitale Onderwijsmiddelen en privacy' van de PO- en VO-Raad.
- 3.7 Het bestuur van het samenwerkingsverband stelt een privacyreglement vast dat van toepassing is op de TLV- commissie van het samenwerkingsverband.

4 Vormen TLV-aanvraag en procedure

4.1 Controle TLV-commissie

De TLV-commissie controleert bij elke aanvraag of:

- a. de toepasselijke termijnen in acht zijn genomen;
- b. de ouders/verzorgers voldoende gelegenheid hebben gehad hun zienswijze naar voren te brengen;
Indien ouders/verzorgers het niet eens zijn met de aanvraag, blijkt uit het dossier (bijvoorbeeld door een aangehecht verslag), dat ouders bij elke stap in de procedure in het voortraject voldoende geïnformeerd zijn en dat al het mogelijke is gedaan om met hen tot overeenstemming te komen. Voorafgaand aan het indienen van de aanvraag hebben ouders 4 weken de tijd gehad hun zienswijze toe te lichten;
- c. de betreffende leerling, leeftijdsadequaat, voldoende gelegenheid heeft gehad zijn/haar zienswijze naar voren te brengen;
- d. aan de volgende vormeisen is voldaan:
 - I. De aanvraag gaat vergezeld van het groeidocument⁴ van de betreffende leerling, waar het OPP deel van uitmaakt. Het groeidocument/OPP bevat een integraal beeld van de

⁴ Het groeidocument volgens de afspraken daarover in het samenwerkingsverband

onderwijs-ondersteunings- en zorgbehoefte van de leerling. De cognitieve, didactische, sociaal-emotionele en de lichamelijk/motorische ontwikkeling, zijn beschreven in relatie tot de interactie met de leerkracht, de groep en de eigen sociale (leef)omgeving. Indien aan de orde, is de zorgbehoefte van de leerling / de thuissituatie daarbij betrokken;

- II. De aanvraag is voorzien van een advies met dag- en handtekening van twee gedragsdeskundigen (een orthopedagoog en/of psycholoog en een tweede deskundige⁵). Als het gaat om de aanvraag van een basisschool kunnen niet zowel de eerste als de tweede deskundige verbonden aan een s(b)o-school;
- III. De aanvraag is voorzien van een beargumenteerde keuze voor een onderwijsvoorziening in het speciaal (basis) onderwijs die, rekening houdend met de thuissituatie, tegemoet kan komen aan de beschreven onderwijs-ondersteunings- en zorgbehoeften van de leerling. Deze geeft tevens een advies over de duur van de plaatsing, inclusief eventuele terugplaatsingsmogelijkheden;
- IV. De aanvraag is voorzien van een dag- en handtekening van de directeur van de school.

4.2 Afhandeling aanvragen

Het samenwerkingsverband handelt aanvragen voor een TLV als volgt af:

- a. Het schoolbestuur (of daartoe gemandateerde) vraagt de TLV aan bij het secretariaat van het samenwerkingsverband door overlegging van het leerlingdossier.
- b. Binnen 1 week ontvangt de aanvragende school een bericht van ontvangst.
- c. Binnen 3 weken ontvangt de aanvragende school een reactie namens de TLV-commissie, waarin staat of de TLV-commissie de aanvraag in behandeling neemt. Er zijn drie mogelijkheden:
 - I. de aanvraag voldoet aan alle vormeisen en bevat voldoende informatie om over te beslissen, of:
 - II. indien de school volgens de TLV-commissie niet aan de vorm- of procedurele eisen heeft voldaan, wordt de aanvraag als niet ontvankelijk verklaard en wordt er geen formele TLV-aanvraag gestart door de commissie. De aanvragende school kan opnieuw een aanvraag indienen voor dezelfde leerling, of:
 - III. De TLV-commissie kan besluiten een aanvraag aan te houden om de school in de gelegenheid te stellen aanvullende informatie te verstrekken. De aanhouding is aan een termijn gebonden, die de commissie daaraan stelt; wordt deze overschreden dan wordt aanvraag als niet ontvankelijk verklaard;
- d. Binnen 3 weken na akkoord dossier: het samenwerkingsverband geeft TLV-beslissing af met verantwoording.
- e. Het samenwerkingsverband informeert de schoolbesturen jaarlijks uiterlijk 1 februari over de uiterste aanvraagdatum voorafgaand aan de zomervakantie. Het aanvragen voor (of op) die datum garandeert een beslissing door de commissie voor de zomervakantie. Een aanvraag, die na die datum wordt ingediend, wordt alleen ontvankelijk verklaard als de commissie er voor de zomervakantie over kan beslissen.

⁵ Volgens de hiervoor geldende AMvB, die o.m. stelt dat de expertise van de tweede deskundige gerelateerd kan zijn aan de beperking van de leerling.

4.3 Besluit TLV

- a. De commissie komt tot een beslissing binnen 6 weken na het in behandeling nemen van de aanvraag, met zo nodig een beargumenteerde en aan de school meegedeelde verlenging van maximaal 4 weken.
- b. De commissie deelt de beslissing mee aan de school, met, bij een positief besluit, een kopie aan de school die, wanneer bekend, voornemens is de leerling te plaatsen. Tevens gaat een kopie van het besluit naar de ouders/verzorgers.
- c. De beslissing gaat vergezeld van een verantwoording in termen van het beoordelingskader.
- d. In spoedeisende situaties, dit ter beoordeling door de directeur-bestuurder, beslist de commissie zo snel mogelijk binnen de maximale termijn van 6 weken, en met voorrang op de andere aanvragen.

5. Inhoudelijke oordeelsvorming

5.1 De beoordelingsaspecten

De commissie TLV komt tot een inhoudelijk oordeel op grond van een afweging van de volgende twaalf beoordelingsaspecten:

5.1.1 Leerling aspecten

- a. De specifieke ondersteuningsbehoeften van de leerling;
- b. De mate van acceptatie van de eigen ondersteuningsbehoefte en de mate waarin de leerling verantwoordelijkheid voor het eigen handelen kan nemen; beide leeftijdsadequaat en vanuit de mogelijkheden van de leerling gezien;
- c. De ernst van de problematiek en de mate van hinder die de leerling daarvan ondervindt;
- d. De mate waarin de leerling bereid is hulp te accepteren;

5.1.2 School aspecten

- a. De specifieke ondersteuningsbehoeften van leerkrachten en van de IB-er;
- b. Is de school in staat de fasen van het opbrengstgericht en handelingsgericht werken (OGW en HGW)-cyclus (waarnemen, analyseren en begrijpen, plannen en realiseren) goed te beschrijven;
- c. De mate waarin de school aan de basisondersteuning te heeft voldaan;
- d. De mate waarin de school voldoende en adequate extra ondersteuning heeft ingezet;

5.1.3 Ouder aspecten

- a. De specifieke ondersteunings- en zorg behoeften van de ouders;
- b. De mate van erkenning van de ondersteuningsbehoefte van hun kind;
- c. De mate van verantwoordelijkheid nemen voor het eigen handelen in de ondersteuning van hun kind;
- d. De bereidheid en mogelijkheden tot ondersteunend oudergedrag op diverse niveaus;

5.2 De inhoudelijke beoordeling

De twaalf beoordelingsaspecten worden door de TLV-commissie in hun onderlinge samenhang beoordeeld om tot een beslissing over een aanvraag te komen. De beoordelingsaspecten geven

inzicht in de voorwaarden die nodig zijn voor een leerling om goed te kunnen functioneren en zich verder te kunnen ontwikkelen. Een passende aanpak voor het geconstateerde probleem kan dus gericht zijn op het in orde brengen van een voorwaarde in plaats van direct gericht op het handelen van de leerling. Het beoordelingskader maakt een transparante beoordeling van de TLV-aanvragen mogelijk en geeft handvatten voor de verantwoording van de TLV-besluiten.

Bij het maken van de inhoudelijke beoordeling beoordeelt de TLV-commissie de aangeleverde informatie op de weergegeven aspecten. Daarbij gaat het ook om de beoordeling van de wederzijdse beïnvloeding van diverse aspecten. Als voorbeeld: het kan natuurlijk heel goed zijn, dat de houdingskenmerken van ouders (vraag 11) juist zeer ondersteunend zijn, maar dat de ernst van de problematiek de mogelijkheden van leerkrachten en IB-ers in het regulier onderwijs toch zodanig te boven gaat, dat de TLV dient te worden toegewezen. Anderzijds kunnen er houdingskenmerken bij ouders aan de orde zijn die de noodzaak van een TLV-toewijzing ondersteunen of zelfs de balans doen doorslaan naar toekenning, terwijl de leerling aspecten daar niet helemaal aanleiding toe geven.

Soms kan een van de aspecten zich in zo ernstige mate manifesteren, dat dit de doorslag geeft, soms gaat het om het totaalbeeld van de diverse aspecten. Daarom is onderstaande volgorde geen vast gegeven, maar een leidraad voor de beoordeling en verantwoording.

De volgende vragen zijn aan de orde:

1. Is er voldoende informatie beschikbaar om de beoordeling te kunnen uitvoeren?
2. Zijn de ondersteuningsbehoeften van de leerling en school (leerkracht, IB, team) voldoende duidelijk?
3. Voldoet de school van herkomst aan de afspraken binnen het samenwerkingsverband over de basisondersteuning en is er voldoende basisondersteuning ingezet?
4. Heeft de school van herkomst voldoende en de juiste extra ondersteuning ingezet, of is voldoende gemotiveerd dat op voorhand duidelijk was dat het niet zinvol was extra ondersteuning in te zetten?⁶
5. Heeft de extra inzet geleid tot voldoende positieve resultaten?
6. Ondervindt de leerling veel last van de onderwijsproblematiek?
7. Is de ernstinschatting 'ernstig' of 'zeer ernstig'?
8. Overstijgen de houdingskenmerken en/of de ondersteuningsbehoeften van de leerling en/of ouder de mogelijkheden van het regulier onderwijs?

Het is mogelijk dat de TLV-commissie in uitzonderlijke gevallen en TLV toekent, terwijl de beslissing na weging van de aspecten negatief zou moeten uitvallen. De TLV-commissie moet bij deze beredeneerde afwijking dan wel toelichten op welke gronden tot een alternatieve afweging is gekomen.

De commissie beslist over de toelaatbaarheid en bepaalt tevens of dit en TLV voor SBO of SO betreft (de soort TLV) en, indien het een so-TLV betreft, voor welke categorie: laag, midden of hoog. In de bijlage staat weergegeven op grond van welke overwegingen de beslissing van soort en categorie tot stand komt.

■ _____
⁶ Dit is bij onder- en zij-instroom relevant.

Bijlage 3 Bijlage beoordelingskader: Bepaling soort TLV en SO-categorie

Inleiding

Bijgaand het beoordelingskader voor de bepaling van de soort TLV, SBO of SO. De categoriebepaling SO, is niet alleen gekoppeld aan de ernst van de leerlingproblematiek. Zoals in het beoordelingskader aangegeven, vindt de beoordeling van de TLV-aanvraag en daarmee ook de soort en categoriebepaling plaats in een samenhangende beoordeling van alle aspecten. Dat betekent, dat ook als niet aan alle voorwaarden, leerlingkenmerken en ondersteuningsbehoeften is voldaan, andere aspecten de doorslag kunnen geven in de soort en categoriebepaling.

De onderstaande uitwerking refereert aan de genoemde beoordelingsaspecten op het niveau leerling, school en ouders.

Gezamenlijke uitgangspunten

- Elk kind heeft recht op onderwijs en/of ontwikkeling.
- Elke leerling zo snel mogelijk op de juiste plek.
- Voorkomen dat leerlingen thuis komen te zitten.
- Zo min mogelijk bureaucratie voor scholen en samenwerkingsverbanden.
- Het totaal aantal leerlingen genereert de benodigde bekostiging voor de gehele school. Hierbij zal de ene leerling meer ondersteuning nodig hebben dan de andere.
- De S(B)O-scholen monitoren in een cyclisch proces of een leerling - als de ontwikkellijn en ondersteuningsbehoeften dit toelaten - terug te leiden is naar het regulier onderwijs.

Bij een aanvraag TLV

- Het OPP en de ondersteuningsvraag van de leerling staat centraal.
- Er is sprake van een zorgvuldig verlopen voortraject waarin ouder(s)/verzorger(s), leerling en eventuele zorgpartners betrokken zijn.
- Er is goede documentatie aanwezig van het voortraject en de stappen die zijn ondernomen: wat heeft de leerling aan extra ondersteuning ontvangen en wat zijn de resultaten hiervan?
- Er bestaat een helder beeld van de bevorderende en belemmerende factoren behorende bij de leerling en de ondersteuningsbehoeften van de leerling en of deze de ondersteuning die de scholen kunnen bieden, overstijgt.
- Het verwachte uitstroomperspectief staat beschreven.

Toelaatbaarheidscriteria SBO

Het toekennen van een TLV SBO gebeurt op basis van de combinatie van vastgestelde kindkenmerken en de ondersteuningsbehoeften van de leerling. Een leerling is toelaatbaar tot het SBO als een basisschool niet kan voorzien in de genoemde ondersteuningsbehoeften. Minstens 2 aspecten moeten aan de orde zijn.

	Indicatoren voor SBO onderwijs	Benodigde onderzoeksgegevens
Kenmerken van de leerling	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen heeft GEEN IQ lager dan 55. • Leerlingen heeft behoefte aan meer individuele aandacht dan in het regulier onderwijs mogelijk is. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geëvalueerd OPP, waarin de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften in relatie staan tot de geformuleerde doelen. 2. Aanvullende onderzoeksgegevens en/of rapportages
Ondersteuningsbehoeften van de leerling	<ul style="list-style-type: none"> • De leerling heeft een structurele behoefte aan aangepast lesmateriaal. De aanpassing daarvan vergt meer tijd van een groepsleerkracht dan in het regulier onderwijs mogelijk is; • De leerling heeft meer dan incidenteel behoefte aan extra fysieke ruimte of extra onderwijstijd onder toezicht. • De onderwijsbehoefte van de leerling is structureel verweven met de behoefte aan jeugdhulp of gespecialiseerde zorg. • De leerling heeft ondersteuningsbehoeften die hem apart zetten van de groep en heeft daar last van. • De begeleiding van de leerling eist specialistische kennis van de groepsleerkracht/ het team om aan de 'specifieke' (de mogelijkheden van de basis- en extra ondersteuning overstijgende) ondersteuningsbehoefte van de leerling te voldoen. • Het is niet mogelijk de aan de ondersteuningsbehoefte van de leerling te voldoen zonder dat overige leerlingen daar nadeel van ondervinden. 	
Ondersteuningsstructuur	Passende ondersteuning is vanuit de basisondersteuning en extra ondersteuning aan de hand van geformuleerde onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerling ontoereikend.	

Toelaatbaarheidscriteria SO zeer moeilijk lerend (ZML)

Het toekennen van een TLV SO ZML gebeurt op basis van de combinatie van vastgestelde kindkenmerken en de ondersteuningsbehoeften van de leerling. Deze leerling valt onder de bekostigingscategorie 1 (laag).

NB: Leerlingen met het Syndroom van Down komen niet per definitie in aanmerking voor een TLV-ZML. Ook bij deze leerlingen zal de TLV-commissie altijd het samenspel van factoren afwegen, die de integrale ondersteuningsbehoefte en mogelijkheden leerling, ouders en school bepalen.

	Indicatoren voor onderwijs aan zeer moeilijk lerende leerlingen	Benodigde onderzoeksgegevens
Kenmerken van de leerling	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen met een IQ tussen 35 en 55. • Leerlingen met een IQ tussen 55-70 in combinatie met een stoornis die het leren en sociaal functioneren ernstig bemoeilijkt en een ondersteuningsbehoefte op tenminste één van onderstaand geformuleerde gebieden. • Leerlingen met een IQ tussen de 70 en 85 in combinatie met ernstige problematiek op sociale redzaamheid en/of sociaal emotionele ontwikkeling waaruit intensieve ondersteuning nodig blijkt. <p>Het gedrag van de leerling is passend binnen de kaders van het ZML-onderwijs.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Intelligentieonderzoek voorzien van datum, naam, functie, handtekening onderzoeker en/of didactische rapportage (waaronder de laatst afgenomen genormeerde toetsen) waaruit blijkt dat de leerling functioneert op het niveau van ZML. 2. Geëvalueerd OPP, waarin de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte in relatie staan tot de geformuleerde doelen. 3. Voor de leerlingen met IQ tussen de 70-85 is rapportage sociale redzaamheid en/of een vragenlijst als SEO-R, ESSEON nodig waaruit blijkt dat de leerling sociaal-emotioneel functioneert op een niveau passend bij de ZML ondersteuningsbehoefte.
Ondersteuningsbehoeften van de leerling	<p>De leerling heeft een zeer sterke ondersteuningsbehoefte ten aanzien van;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zijn/haar sociale redzaamheid in relatie tot de kindkenmerken. • de algemene leervoorwaarden werkhouding, taakgerichtheid, aandacht en motivatie en kan alleen in een ZML-groep functioneren • het aanvankelijk lezen, rekenen en spellen en heeft een structurele behoefte aan aangepast lesmateriaal. • De leerling heeft nagenoeg de volledige onderwijstijd behoefte aan individuele aandacht, extra fysieke ruimte en/of extra onderwijstijd onder toezicht. • De leerling heeft behoefte aan een specifieke specialistische structuur die ernstige belemmeringen om aan het onderwijs deel te nemen, wegneemt. 	

	<ul style="list-style-type: none"> De onderwijsbehoefte van de leerling is structureel verweven met de behoefte aan jeugdhulp of gespecialiseerde zorg. 	
Ondersteuningsstructuur	<p>Passende ondersteuning is vanuit de basisondersteuning en extra ondersteuning aan de hand van geformuleerde onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerling ontoereikend.</p>	

Toelaatbaarheidscriteria SO ernstige gedrags- en/of psychiatrische problematiek

Het toekennen van een TLV SO cluster 4 gebeurt op basis van de combinatie van vastgestelde zeer ernstige kindkenmerken (IQ, ernstige gedrags- of kinderspsychiatrische problematiek in termen van DSM-V) en de ondersteuningsbehoeften van de leerling in samenhang met de ouder- en school beoordelingsaspecten. De leerling heeft ondersteuningsbehoeften ten aanzien van A t/m E. Deze leerling valt onder bekostigingscategorie 1 (laag).

	Indicatoren voor onderwijs aan leerlingen met ernstige gedrags- of psychiatrische problematiek	Benodigde onderzoeksgegevens
Kenmerken van de leerling	<ul style="list-style-type: none"> Er is sprake van ernstige gedrags- en/of psychiatrische problematiek. 	<ol style="list-style-type: none"> Recente onderzoeksgegevens die de kenmerken van de leerling onderbouwen, bijvoorbeeld een diagnostisch onderzoek, een behandelplan/-verslag of observatieverslag.
Extra onderwijs- en ondersteuningsbehoeften	<p>A. Emoties en persoonskenmerken</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling vraagt om zeer veel ondersteuning op het gebied van (regulatie van) emoties en persoonskenmerken. De leerling vraagt voortdurend individuele aandacht van de docent op het gebied van gedrag (bijvoorbeeld m.b.t. het opvolgen van instructies, het omgaan met autoriteit, onrust veroorzaken, op eigen gedrag reflecteren). De begeleiding van de leerling vereist zeer specialistische kennis van de docent/het team m.b.t. gedragsproblematiek en/of gedragsstoornissen. <p>B. Omgaan met anderen</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling vraagt om voortdurende ondersteuning in de omgang met anderen. <p>C. Voorwaarden om te kunnen leren</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling heeft structureel de behoefte aan een prikkelarme omgeving, waarin veel (pedagogische) veiligheid, structuur en consequent handelen wordt geboden. De leerling heeft structureel behoefte aan extra fysieke ruimte of extra onderwijstijd onder toezicht. De leerling vraagt voortdurend individuele aandacht van de docent (bijvoorbeeld m.b.t. werkhouding, concentratie, taakgerichtheid, zelfcontrole, plannen, organiseren, motivatie). <p>D. Didactische begeleiding</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling heeft structureel behoefte aan aangepast lesmateriaal/aangepaste lesstof. De aanpassing daarvan vergt aantoonbaar zeer veel tijd van de leerkrachten. <p>E. Integrale onderwijs- en ondersteuningsbehoeften</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling heeft zowel in het onderwijs als in de thuissituatie/vrijtijdsbesteding een duidelijke 	<ol style="list-style-type: none"> Geëvalueerd OPP, waarin de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften in relatie staan tot de geformuleerde doelen.

	<p>ondersteuningsbehoefte ten aanzien van zijn/haar sociaal-emotionele ontwikkeling en/of gedrag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is sprake (geweest) van bemoeienis vanuit de jeugdhulp en/of psychiatrie, tenzij ouders aantoonbaar weigerachtig zijn om hieraan mee te werken. 	
Ondersteuningsstructuur	<p>Passende ondersteuning is vanuit de basisondersteuning en extra ondersteuning aan de hand van geformuleerde onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerling ontoereikend.</p>	

Toelaatbaarheidscriteria SO langdurig (somatisch) ziek – LZ

Het toekennen van een TLV SO LZ gebeurt op basis van de combinatie van vastgestelde kind kenmerken en de ondersteuningsbehoeften van de leerling. De leerling heeft ondersteuningsbehoeften in de categorieën A t/m D. Deze leerling valt onder de bekostigingscategorie 1 (laag).

	Indicatoren voor onderwijs aan langdurig (somatisch) zieke leerlingen	Benodigde onderzoeksgegevens
Kenmerken van de leerling	<p>Leerling met een IQ hoger dan 70.</p> <p>Een lichamelijke, neurologische of psychosomatische stoornis, die niet in hoofdzaak leidt tot motorische beperkingen, maar wel leidt tot een ernstige belemmering om aan het onderwijs deel te nemen.</p>	<p>1. Recente rapportagegegevens die de aanvraag onderbouwen, bijvoorbeeld behandelverslag van kinderarts, kinderneuroloog, revalidatieplanbespreking, behandelverslag fysiotherapeut, revalidatiearts, waarin een beschrijving staat van de lichamelijke aandoening en de beperkingen.</p>
Ondersteuningsbehoeften van de leerling	<p>A. Praktische zelfredzaamheid</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling heeft behoefte aan praktische ondersteuning van anderen bij algemene dagelijkse levensverrichtingen. De leerling heeft behoefte aan (ver)zorg- en/of verpleeghandelingen. <p>B. Fysieke eigenschappen en mobiliteit</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling is afhankelijk van (para)medische behandelingen en hulpmiddelen. De leerling heeft extra onderwijs- en zorgbehoeften als het gaat om diens gezondheid en/of pijnbeleving. De leerling heeft extra onderwijs- en zorgbehoeften als het gaat om diens energieniveau, slaapbehoeften en/of slaappatroon. De leerling heeft behoefte aan een vermindering van leertijd en schoolwerk met minstens 25% door noodzakelijke zorg of aan de stoornis gerelateerd verzuim. <p>C. Leeromgeving en leermiddelen</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling heeft behoefte aan het bieden van een balans tussen inspanning en ontspanning. De leerling heeft behoefte aan een rustruimte en/of aangepaste sanitaire voorzieningen. <p>D. Didactische begeleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling heeft extra onderwijsbehoeften als het gaat om informatieverwerking, taakgerichtheid, concentratie en/of werktempo. 	<p>1. Geëvalueerd OPP waarin de relatie wordt beschreven tussen de lichamelijke, neurologische of psychosomatische stoornis en de onderwijsbehoeften.</p> <p>2. Eventueel gegevens van zorg- of hulpverleningsinstanties, wanneer deze relevant zijn voor de aanvraag.</p>
Ondersteuningsstructuur	<p>Passende ondersteuning is vanuit de basisondersteuning en extra ondersteuning aan de hand van geformuleerde onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerling ontoereikend.</p>	

Toelaatbaarheidscriteria SO lichamelijk beperkt – LB

Het toekennen van een TLV SO LB gebeurt op basis van de combinatie van vastgestelde kindkenmerken en de ondersteuningsbehoeften van de leerling. De leerling heeft ondersteuningsbehoeften in de categorieën A t/m D. Deze leerling valt onder de bekostigingscategorie 2 (midden).

	Indicatoren voor onderwijs aan lichamelijk gehandicapte leerlingen	Benodigde onderzoeksgegevens
Kenmerken van de leerling	<p>Leerlingen met een IQ hoger dan 70.</p> <p>Een lichamelijke, neurologische of psychosomatische stoornis, die leidt tot motorische beperkingen en leidt tot een ernstige belemmering om aan het onderwijs deel te nemen.</p>	<p>1. Recente rapportagegegevens die de aanvraag onderbouwen. Bijvoorbeeld een behandelverslag van kinderarts, kinderneuroloog, revalidatieplanbespreking, behandelverslag fysiotherapeut, revalidatiearts, waarin een beschrijving staat van de lichamelijke aandoening en de beperkingen</p>
Ondersteuningsbehoeften van de leerling	<p>A. Praktische zelfredzaamheid</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling heeft behoefte aan praktische ondersteuning van anderen bij algemene dagelijkse levensverrichtingen en bij gebruik van technische hulpmiddelen. De leerling heeft behoefte aan (ver)zorg- en/of verpleeghandelingen. <p>B. Fysieke eigenschappen en mobiliteit</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling is afhankelijk van paramedische behandelingen en hulpmiddelen. De leerling heeft behoefte aan een vermindering van leertijd met minstens 25% door noodzakelijke zorg of aan de aandoening gerelateerd verzuim. <p>C. Leeromgeving en leermiddelen</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling heeft behoefte aan aangepaste sanitaire voorzieningen en volledig rolstoeltoegankelijk schoolgebouw. De leerling heeft behoefte aan het inzetten van speciale (technische) hulpmiddelen en materialen. De leerling heeft behoefte aan het bieden van een balans tussen inspanning en ontspanning. <p>D. Didactische begeleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerling heeft behoefte aan ondersteuning bij onderwijs voorwaardelijke (fijn)motorische activiteiten en handelingen. De leerling heeft behoefte aan ondersteuningsvormen die zijn gericht op het (stimuleren van het) leerproces, zoals praktische begeleiding tijdens de les of speciale ondersteuning bij specifieke vakken. 	<p>1. Geëvalueerd OPP waarin de relatie wordt beschreven tussen de motorische en lichamelijke beperkingen en de onderwijsbehoeften.</p> <p>2. Eventueel gegevens van zorg- of hulpverleningsinstanties, wanneer deze relevant zijn voor de aanvraag.</p>
Ondersteuningsstructuur	<p>Passende ondersteuning is vanuit de basisondersteuning en extra ondersteuning aan de hand van geformuleerde onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerling ontoereikend.</p>	

Toelaatbaarheidscriteria SO Ernstig Meervoudig Beperkt – EMB

Het toekennen van een TLV SO EMG gebeurt op basis van de combinatie van vastgestelde kind kenmerken en de ondersteuningsbehoeften van de leerling. Deze leerling valt onder de bekostigingscategorie 3 (hoog).

	Indicatoren voor onderwijs aan meervoudig gehandicapte leerlingen	Benodigde onderzoeksgegevens
Kenmerken van de leerling	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een diepe stoornis in de intellectuele ontwikkeling (IQ <20). 2. Een ernstige stoornis in de intellectuele ontwikkeling (IQ 20-34) met bijbehorend zeer beperkt gedragsrepertoire en bijkomende medische-, of gedragsproblematiek. 3. Een matig tot licht verstandelijke beperking (IQ 35-69) in combinatie met een grote zorgvraag ten gevolge van ernstige en complexe lichamelijke beperkingen (zie criteria ZML/LG). 4. Een matig tot licht verstandelijke beperking (IQ tussen 35 en 70) in combinatie met moeilijk te reguleren gedragsproblematiek als gevolg van zeer ernstige psychiatrische stoornissen. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Intelligentieonderzoek voorzien van datum, naam, handtekening en functie onderzoeker of een beschrijving van de intellectuele, motorische, communicatieve en sociaal-emotionele ontwikkeling, bijvoorbeeld volgens het LACCS-model, opgesteld door een psycholoog, orthopedagoog of een arts.
Te verwachten maximale ontwikkelingsniveau van de leerling aan het einde van de schoolloopbaan	<p>De meeste intelligentietests zijn niet berekend op afname bij zeer zwak presterende leerlingen. Een IQ <55 is onvoldoende betrouwbaar vast te stellen. Daarom wordt naast een IQ-meting ook gekeken naar het ontwikkelingsniveau van de leerling. Onderstaande beschrijvingen zijn gebaseerd op Resing & Blok 2002.</p> <p>Ad 1: IQ <20, referentieleeftijd: 0-2 jaar <i>Te verwachten maximale ontwikkelingsniveau van de leerling aan het einde van de schoolloopbaan:</i> Kan soms lopen, zeer elementaire vorm van spreken mogelijk, heeft baat bij regelmatige lichamelijke activiteit, eenvoudige vormen van zelfredzaamheid (bijvoorbeeld lepel vasthouden, zelfstandig koekje eten) zijn mogelijk. Kan niet voor zichzelf zorgen; heeft bij bijna alle algemene dagelijkse levensverrichtingen hulp nodig. De leerling heeft onder schooltijd (diverse) paramedische therapieën en/of verpleegkundige zorg nodig.</p> <p>Ad 2: IQ 20-34, referentieleeftijd: 2-4 jaar. <i>Te verwachten maximale ontwikkelingsniveau van de leerling aan het einde van de schoolloopbaan:</i> Kan meestal leren lopen. Kan taal begrijpen en er op reageren. De spraakontwikkeling is beperkt. De leerling beschikt niet over de basisvoorwaarden om te leren lezen, schrijven en rekenen. De leerling kan getraind worden in elementaire verzorging en andere basisvaardigheden, bijvoorbeeld: aankleden, haren kammen, zelfstandig uit een beker drinken en een vorm van zindelijkheid aanleren is mogelijk. Heeft hulp nodig bij de meeste algemene dagelijkse levensverrichtingen. Heeft leiding nodig en intensieve,</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geëvalueerd OPP waarin de ontwikkelingsdoelen waaraan gewerkt wordt beschreven zijn. 2. Recente rapportagegegevens die de aanvraag onderbouwen, bijvoorbeeld behandelverslag van kinderarts, kinderneuroloog, revalidatieplanbespreking, behandelverslag fysiotherapeut, revalidatiearts, waarin een beschrijving staat van de lichamelijke aandoening en de beperkingen.

	sturende begeleiding. De leerling heeft onder schooltijd (diverse) paramedische therapieën en/of verpleegkundige zorg nodig.	
Ondersteuningsstructuur	Hoeft niet te worden aangetoond.	

Bijlage 4 Fasering / stappenplan terugplaatsing

Fase	Wat?	Hoe?	Wat is bij wet verplicht?	Wanneer?
1. Oriëntatie op overstappen: de leerling vol in beeld	<ul style="list-style-type: none"> Goed zicht krijgen op de leerling: wat heeft hij nodig om zich verder te kunnen ontwikkelen? Wat zijn zijn pedagogische en didactische behoeften? Welke onderwijsomgeving past daar het beste bij? 	<ul style="list-style-type: none"> De leerling in beeld brengen op allerlei gebieden en binnen de domeinen school, gezin en vrijetijdsbesteding Vroegtijdig met ouders en leerling in gesprek Pedagogische en didactische behoeften handelingsgericht beschrijven Ouders en leerling zo nodig aan het idee laten wennen dat een overstap een mogelijke weg is Contact met jeugdzorg (indien van toepassing) 	<ul style="list-style-type: none"> De school voor speciaal onderwijs evalueert samen met de leerling en de ouders tenminste één keer per jaar het OPP van de leerling en adviseert over de mogelijkheid van terugplaatsing of doorstroming De leerling gaat aan het einde van de toelaatbaarheid voor het s(b)o terug naar het regulier onderwijs, tenzij de school aan kan tonen dat dit niet wenselijk is voor de leerling 	november – januari
2. Onderwijsbehoeften en het vinden van de juiste school	<ul style="list-style-type: none"> School zoeken die aansluit bij de onderwijsbehoeften van de leerling 	<ul style="list-style-type: none"> (Be)zoeken van scholen, met kennis van en zicht op de leerling Actief betrekken van ouders en leerling in het proces Kijken naar geschikte school, inclusief het team en de klas / groep Verdieping van de reguliere school in behoeften van potentiële leerling en in setting van het s(b)o Iedereen (leerling, ouders, s(b)o, reguliere school) staat achter de intentie om leerling te laten overstappen 	<ul style="list-style-type: none"> De school van herkomst heeft zorgplicht en is verplicht om samen met de ouders en de leerling een geschikte school te vinden De ouders melden hun kind uiteindelijk aan bij de nieuwe school en doen dit tenminste 10 weken voor aanvang van het moment van overstappen 	januari – maart
3. De voorbereiding op de overstap	<ul style="list-style-type: none"> Leerling voorbereiden op de overstap: wat moet hij nog leren voordat de overstap een feit is? Kennismaking van de leerling met de nieuwe school Overdracht regelen Afscheid nemen van de oude school 	<ul style="list-style-type: none"> De s(b)o school kijkt samen met leerling, ouders en reguliere school wat er nodig is voor de overstap Plan van aanpak maken tot aan overstap Overdracht van gegevens Warme overdracht – kennismaking van alle partijen (leerling, ouders, speciale school, reguliere school) met name op het niveau van de direct betrokkenen Leerling weet wat hem te wachten staat op de reguliere school Eventueel externe hulp en begeleiding inschakelen 	<ul style="list-style-type: none"> De ouders en de school voor speciaal onderwijs verstrekken alle relevante informatie De reguliere school beslist of de leerling wordt toegelaten Het gezamenlijk onderzoek naar de geschikte school en de afspraken die gemaakt zijn, worden door de reguliere school vastgelegd 	Maart - juni

<p>4. De start in het reguliere onderwijs</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Optimale introductie van de leerling op de nieuwe school • Prettige start 	<ul style="list-style-type: none"> • Afspraken maken voor de eerste schooldagen en de begeleiding tijdens de eerste dagen op de nieuwe school • Begeleiding op de reguliere school is geregeld • Het team staat erachter en is op de hoogte • Direct betrokkenen hebben praktische handelingsadviezen • Leerling en team worden voldoende ondersteund • Leerling weet wat er van hem verwacht wordt • Ouders worden met name de eerste tijd bijna dagelijks geïnformeerd over hoe het gaat • Regelmatig in gesprek met de leerling; aandacht voor proces in de groep / klas 	<ul style="list-style-type: none"> • Binnen 6 weken gaat de school in overleg met de leerling en ouders over de inzet van het OPP van de school van herkomst. Zo nodig stelt de school een eigen OPP op 	<p>Mei - september</p>
<p>5. De voortgang in het regulier</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Voortgang bewaken van de leerling, op zowel cognitief als sociaal en emotioneel gebied • Optimale afstemming op onderwijsbehoeften van de leerling 	<ul style="list-style-type: none"> • Blijven kijken naar wat de leerling nodig heeft • Pedagogische en didactische behoeften en voortgang bespreken in het team • Aansluiten op onderwijsbehoeften: durf te differentiëren • In gesprek blijven met leerling én ouders • Evalueren met school van herkomst 		<p>Tot einde schoolcarrière</p>
<p>6. 0. Het SWV: van individueel overstappen tot gezamenlijke visie en beleid</p>	<ul style="list-style-type: none"> • School in de context van het SWV • Focus op de context: de ambities binnen het SWV verwezenlijken 	<ul style="list-style-type: none"> • Visie expliciteren • Leren van en met elkaar binnen het SWV • Cyclisch denken en beleid constant bijstellen 	<ul style="list-style-type: none"> • Het SWV en de schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor passend onderwijs voor alle kinderen en jongeren binnen de regio 	<p>Continu</p>

Bijlage 5 Afspraken met betrekking tot uitstroom De Vlinder

1. Inhoud

In deze bijlage wordt ingegaan op een aantal aspecten rond de *zorgplicht*, de *route* en het *dekkend netwerk*, in relatie tot de uitstroom van leerlingen vanuit de Vlinder, en enige aandachts- en knelpunten die zich in dit kader voordoen.

2. De Vlinder

De Vlinder – aan de Van Heuven Goedhartsingel 10 te Gouda – kent een tweeledig aanbod voor kinderen die voor een belangrijk deel uit Midden-Holland afkomstig zijn.

a) Dagbehandeling jonge kind

De Vlinder vormt een onderdeel van Enver en richt zich op intensieve dagbehandeling van het jonge kind. Kinderen die de behandelgroepen van De Vlinder bezoeken, krijgen vanaf hun 3e of 4e jaar onderwijs, dat op locatie wordt verzorgd door De Pilot.

De Vlinder telt vier JOB groepen (Jeugdhulp Onderwijs Behandeling), te weten Zon, Zee, Lucht en Boom. In de JOB groepen zijn behandeling en onderwijs geïntegreerd in één groep. Dit betekent praktisch dat er 5 dagen jeugdzorgwerkers (HBO geschoold) op de groep aanwezig zijn en 2 om 3 dagen een leerkracht. In het begin van het behandel-/schooljaar ligt de nadruk meer op de behandeling, waarna gedurende dat jaar de onderwijsactiviteiten in de groep steeds meer worden uitgebreid. De uitstroom na dagbehandeling is divers.

b) Trainingsklas

Sinds januari 2020 is er op de locatie van De Vlinder een samenwerking bijgekomen met LUMC Curium, Enver en De Pilot. Dit heeft geresulteerd in een trainingsklas voor kinderen die kinderveerpsychiatrische dagbehandeling krijgen in de groepen Schelp (4-8 jaar, LUMC Curium en Enver) en Ster (8-12 jaar, LUMC Curium). Het gaat om kinderen met psychiatrische problematiek, zoals een trauma, hechtingsproblematiek, autisme en schooltrauma, die zijn vastgelopen in het onderwijs ten gevolge van psychiatrische problematiek en daaruit voortkomend gedrag. De Pilot verzorgt het (deeltijd)onderwijs aan deze kinderen. De uitstroom vanuit de trainingsklas is vooral naar cluster 4 onderwijs, soms sbo of dagbesteding.

3. De zorgplicht

Waar het gaat om de zorgplicht van scholen met een overeenkomst met een open residentiële instelling – in casu een overeenkomst tussen De Pilot en Enver / LUMC Curium – heeft de wetgever een aantal zaken dwingend geregeld. Zo heeft de wetgever bepaald dat de school van toelating van deze leerlingen in de eigen administratie een verklaring bewaart waaruit blijkt dat de leerling is geplaatst in een residentiële instelling. Vervolgens beschouwt de wet deze residentiële leerlingen als toelaatbaar tot het speciaal onderwijs en regelt ze de bekostiging voor de duur van deze plaatsing (artikel 40 lid 16 WEC). Aan deze bekostiging, die via de samenwerkingsverbanden verloopt, ligt dus niet (noodzakelijkerwijs) een TLV ten grondslag.

Ten aanzien van de zorgplicht geeft de wet aan dat deze berust bij het bevoegd gezag van de school die verbonden is aan de open residentiële instelling totdat er een nieuwe school is gevonden (artikel 40, lid 5 van de WEC).

Concreet betekent dit dat ouders van de leerlingen die zijn uitbehandeld bij De Vlinder door De Piloot worden begeleid naar een nieuwe school. De school hoeft dus niet zelf te plaatsen, zorgplicht is geen plaatsingsplicht. De zorgplicht eindigt op het moment dat de ouders aanmelden bij een school die niet vol is⁷. *Zie verder onder 4.c (De uitstroom).*

4. De route

Een snelle plaatsing na uitstroom van de leerling uit de JOB-groepen of de trainingsklas, is in het belang van de leerling én alle betrokkenen. De ervaringen en adviezen van Enver / LUMC Curium, De Piloot en de gemeente moeten op een adequate opvolging kunnen rekenen. Iedereen zal zijn of haar rol daarin maximaal moeten nemen en moet daarop aangesproken kunnen worden.

Voor de plaatsing – een passend aanbod dat soms bestaat uit een combinatie van onderwijs, jeugdhulp en behandeling (zorg) – kan de zorgplichtige school die een samenwerkingsovereenkomst heeft met Enver / LUMC Curium, in casu De Piloot, niet verantwoordelijk worden gehouden. Dit is aan de samenwerkende scholen en hun besturen in een regio van (een) samenwerkingsverband(en) en de gemeenten die daar de jeugdhulp en zorg organiseren. De afspraken over het integraal arrangeren zoals vastgesteld in de recente notitie OZA, zijn daarvoor bepalend.

a) Integraal arrangeren

Toeleiding naar een passende combinatie van onderwijs en jeugdhulp / zorg zal moeten plaatsvinden via een gezamenlijk traject van integraal arrangeren, minimaal drie maanden voor het aflopen van het behandelingstraject.

Enver / LUMC Curium en De Piloot, in overleg met de lokale toegang van de gemeente waar het kind is ingeschreven, adviseren over het uitstroomperspectief met uitplaatsingsmogelijkheden voor de leerling en over de vraag of zorg dan wel onderwijs voorliggend is. De ouders zijn vanaf het begin nauw bij het hele traject betrokken.

Als blijkt dat na uitstroom uit De Vlinder naast onderwijs ook jeugdhulp nodig is, betreft het een onderwijszorgarrangement.

Uitgangspunt is dat het OPP de plek is waar afspraken over de gecombineerde inzet van onderwijsondersteuning en de, aan de onderwijsdoelen verbonden, jeugdhulp kunnen worden vastgelegd. Door het jeugdhulpaanbod vast te leggen in het handelingsdeel van het OPP, is gewaarborgd dat ouders hiermee hebben ingestemd. Dit laat onverlet dat de jeugdhulporganisatie verantwoordelijk is en blijft voor de inzet (kwaliteit, tijdigheid) van de jeugdhulp.

De Piloot houdt regie op de totstandkoming van het OPP en de (woon)gemeente op de inzet van de jeugdhulp. In het MDO, waarin een vertegenwoordiging van het lokaal team van de betrokken gemeente aansluit, komt alles samen.

■ _____
⁷ Een school is overigens niet zomaar vol. Dit moet blijken uit objectieve informatie die via de website van de betrokken school en door iedereen die wil aanmelden, gelezen kan worden. De school moet een consequent en transparant toelatingsbeleid voeren en dit beleid moet toegankelijk zijn voor ouders. Ook moet deze school aan kunnen geven hoeveel plaatsingsruimte er is/komt en hoeveel aanmeldingen er al zijn.

b) De TLV gespecialiseerd onderwijs

Indien de leerling ook na uitstroom uit de JOB-groep of de trainingsklas is aangewezen op het speciaal onderwijs, dan vraagt De Piloot - als onderdeel van het integraal arrangeren - een TLV aan. De school onderzoekt minimaal drie maanden voor uitstroom op welk vervolgonderwijs de leerling naar verwachting zal zijn aangewezen. De volgende situaties kunnen zich daarbij voordoen:

1. Als de leerling voorafgaand aan de residentiële plaatsing was ingeschreven op een sbo- of so-school, dan vraagt De Piloot een TLV (sbo of so) aan bij het SWV dat de eerdere TLV heeft afgegeven.
2. Als de leerling voorafgaand aan de residentiële plaatsing was ingeschreven op een basisschool, dan vraagt De Piloot een TLV sbo of so aan bij het SWV waarin die basisschool is gelegen.
3. Als situatie 1 of 2 niet aan de orde is en de leerling is aangewezen op sbo-onderwijs, gaat De Piloot in gesprek met de ouders over de door hen gewenste sbo-school:
 - a. Als dit een sbo-school is, verbonden aan het SWV Berséba, vraagt De Piloot een TLV sbo aan bij het SWV Berséba;
 - b. Als dit een sbo-school is, verbonden aan het SWV MH, vraagt De Piloot een TLV sbo voor de leerling aan bij het SWV MH;
 - c. In de andere gevallen vraagt De Piloot een TLV sbo aan bij het SWV van die sbo-school.
4. Als situatie 1 of 2 niet aan de orde is en de leerling is aangewezen op so-onderwijs én:
 - a. de leerling woont *buiten* de grenzen van het SWV MH, dan vraagt De Piloot een TLV so aan bij dat desbetreffende SWV;
 - b. de leerling woont *binnen* de grenzen van het SWV MH/Berséba, dan gaat De Piloot in gesprek met de ouders over de door hen gewenste so-school:
 1. Wanneer de ouders kiezen voor een so-school, verbonden aan het SWV Berséba, dan vraagt De Piloot een TLV so aan bij het SWV Berséba;
 2. Wanneer de ouders kiezen voor ander dan Reformatorisch onderwijs, dan vraagt De Piloot een TLV so aan bij het SWV MH.

Indien advisering nodig is over een leerling die valt onder de verantwoordelijkheid van het SWV PO Midden-Holland kan, vanaf het moment dat voor deze leerling een OPP is opgesteld, een beroep worden gedaan op de expertise vanuit het team van 1e deskundigen van dit SWV. De inzet van de 1e deskundigen is gericht op het meedenken over wat nodig is.

c) De uitstroom

In de praktijk blijkt de uitstroom uit met name de trainingsklas van De Vlinder vaak te stagneren. Het gaat hier vaak om oudere kinderen, die na uitstroom zijn aangewezen op een combinatie van onderwijs en zorg. Het kost vaak veel moeite om voor deze kinderen met een complexe ondersteuningsvraag een passende plek te vinden. Voor de uitstroom uit de JOB-groepen speelt dit probleem minder. Voor zover deze kinderen zijn aangewezen op cluster 4 onderwijs, kunnen zij vaak worden geplaatst bij OpMaat in Alphen aan den Rijn of De Piloot in Rotterdam.

Van belang is de route zodanig in te richten dat stagnatie bij de uitstroom zoveel mogelijk wordt voorkomen. Daarbij kan onderscheid worden aangebracht tussen de situatie waarbij er sprake is van een school van herkomst en die waarbij dat niet het geval is.

i. Er is een school van herkomst

De Piloot onderhoudt gedurende de behandeling, mits de ouders hiermee instemmen, contact met de school van herkomst om de mogelijkheid tot terugplaatsing (als dit het advies is) open te houden en te zorgen voor een soepele overgang na de dagbehandeling resp. trainingsklas.

Als uit het advies, voortkomend uit het doorlopen traject van integraal arrangeren, blijkt dat de school van herkomst een passende vervolgplek voor de leerling is, gaat de school van herkomst te allen tijde over tot plaatsing van de leerling, ongeacht de vraag of de school al dan niet vol is. Dit laat onverlet de vrijheid van de ouders hun kind aan te melden bij een andere school, waar op dat moment de zorgplicht komt te liggen (*zie onder ii*).

Het samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor de bekostiging van de sbo- of so-plaatsing, de gemeente verzorgt de benodigde jeugdhulp.

Als uit het advies blijkt dat de school van herkomst geen passende vervolgplek voor de leerling is dan wel de ouders zelf niet kiezen voor de school van herkomst, wordt de lijn gevolgd als genoemd onder ii.

ii. Er is geen school van herkomst

De Piloot bespreekt het advies, volgend uit het doorlopen traject van integraal arrangeren, met de ouders. De ouders zijn, met inachtneming van dit advies en (indien van toepassing) bijbehorende TLV, in de lead bij het aanmelden van hun kind bij de school van hun voorkeur. De Piloot begeleidt de ouders hierbij in het kader van een warme overdracht.

De school van aanmelding is vanaf dat moment zorgplichtig en onderzoekt of ze het kind een passende plek kan bieden. Kan de school het kind zelf geen passende plek bieden, dan biedt deze binnen zes weken een plek aan op een andere school waar het kind wel geplaatst kan worden. Na deze (maximaal) zes weken schrijft De Piloot de leerling uit.

In aanvulling hierop geldt het volgende:

- Als ouders kiezen voor een sbo- of so-school binnen Midden-Holland, dan verloopt de aanmelding via de Entree gespecialiseerd onderwijs Gouda, waar in eerste instantie de zorgplicht ligt.
- Indien regulier onderwijs wordt geadviseerd (dus geen TLV), al dan niet met een jeugdhulp-/zorgcomponent, geldt als aanvullende afspraak dat de schoolbesturen met scholen binnen het postcodegebied waar de leerling thuisnabij naar school wil, zich hiervoor gezamenlijk verantwoordelijk stellen en ervoor zorgen dat er hoe dan ook een school binnen dat gebied is die de leerling kan opnemen.
- Indien speciaal onderwijs wordt geadviseerd en de so-school van aanmelding is vol - en voldoet daarbij aan de criteria zoals genoemd in voetnoot 1 - dan geldt als afspraak dat de schoolbesturen met scholen binnen het postcodegebied waar de leerling thuisnabij naar school wil, zich gezamenlijk verantwoordelijk stellen voor het vinden van een school - dit kan regulier of sbo zijn - waar de

leerling kan overbruggen tot de plaatsing op de so-school. De Entree kan hierin bemiddelend optreden.

Het samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor de bekostiging van de sbo- of so-plaatsing dan wel voor de bekostiging van de noodzakelijke aanvullende ondersteuning tijdens een periode van overbrugging (zoals BPO-inzet), op advies van de 1e deskundigen. De gemeente verzorgt de benodigde jeugdhulp.

5. Het aanbod

In het kader van het aanbod, ofwel het dekkend netwerk, doen zich de volgende aandachtspunten voor:

a) Beschikbaarheid cluster 4 plekken

Zoals al eerder opgemerkt kost het voor met name kinderen uit de trainingsklas, gezien de complexe ondersteuningsvraag, vaak veel moeite voor hen een passende plek te vinden. Mede als gevolg van de sluiting van De Regenboog in 2019, laat dit knelpunt zich niet eenvoudig oplossen. Op dit moment onderzoeken enkele schoolbesturen in Midden-Holland de mogelijkheden van het creëren van een kleinschalig, thuisnabij aanbod cluster 4, maar dit vraagt een zorgvuldig proces en kost dus tijd. Daarbij blijft het de vraag in hoeverre een dergelijk aanbod de problemen in het kader van uitstroom uit de trainingsklas kan gaan oplossen. Vooralsnog blijven ouders aangewezen op het bestaande so-aanbod in met name Rotterdam en Alphen aan den Rijn.

b) Het geven van onderwijs op een zorglocatie / dagbesteding

Voor leerlingen met een onderwijsperspectief op langere termijn maar voor wie zorg voorliggend is, kan onderwijs naar de dagbesteding worden gebracht, zoals een zorgboerderij. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de school waar de leerling na uitstroom uit De Vlinder wordt ingeschreven. Er zijn daarbij wel afspraken nodig voor de organisatie van onderwijs in de dagbesteding.

Op dit moment wordt, in overleg tussen het samenwerkingsverband en de schoolbesturen, onderzocht of er een (groot) schoolbestuur is dat bereid is deze leerlingen op een van zijn scholen in te schrijven en vanuit dat bestuur het onderwijs binnen de dagbesteding te organiseren, met inachtneming van alle voorwaarden die daaraan op grond van de Variawet worden gesteld.

6. Rol leerplicht

Ook leerplicht kan één van de betrokken professionals zijn bij het integraal arrangeren. Bureau Leerlingzaken werkt binnen Midden Holland outreachend, preventief en proactief. De school kan de leerplichtambtenaar betrekken om mee te denken in situaties waarbij sprake is van verzuim en (dreigende) uitval.

7. Samenvatting afspraken

De in dit memo genoemde afspraken vragen commitment van betrokken partijen op de volgende aspecten:

partner	gevraagd commitment
Schoolbesturen PO M-H	Als uit het advies, voortkomend uit het doorlopen traject van integraal arrangeren, blijkt dat de school van herkomst een passende vervolgplek voor de leerling is én de ouders kiezen voor deze school, gaat de school van herkomst te allen tijde over tot plaatsing van de leerling.
	Indien regulier onderwijs wordt geadviseerd (dus geen TLV), al dan niet met een jeugdhulp-/zorgcomponent, en er is geen school van herkomst, dan stellen de schoolbesturen met scholen binnen het postcodegebied waar de leerling thuisnabij naar school wil, zich hiervoor gezamenlijk verantwoordelijk en zorgen zij ervoor dat er hoe dan ook een school binnen dat gebied is die de leerling kan opnemen.
	Indien speciaal onderwijs wordt geadviseerd en de so-school van aanmelding is vol - en voldoet daarbij aan de criteria zoals genoemd in voetnoot 7 - dan geldt als afspraak dat de schoolbesturen met scholen binnen het postcodegebied waar de leerling thuisnabij naar school wil, zich gezamenlijk verantwoordelijk stellen voor het vinden van een school - dit kan regulier of sbo zijn - waar de leerling kan overbruggen tot de plaatsing op de so-school. De Entree kan hierin bemiddelend optreden.
Schoolbesturen SO	De so-school van herkomst van een leerling die residentieel wordt geplaatst, gaat na afloop van de residentiele plaatsing te allen tijde over tot het opnieuw plaatsen van de leerling als deze school, voortkomend uit het doorlopen traject van integraal arrangeren, als de meest passende vervolgplek wordt aangemerkt. Dit doet de school ongeacht de vraag of zij al dan niet vol is.
SWV	Het samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor de bekostiging van de sbo- of so-plaatsing. Aan sbo-scholen met een herkenbaar so-profiel vergoedt het SWV t.b.v. leerlingen met een TLV so laag, het verschil tussen de tarieven TLV so laag resp. TLV sbo.
	Het samenwerkingsverband is, wanneer de aangewezen so-school vol is, verantwoordelijk voor de bekostiging van de noodzakelijke aanvullende ondersteuning tijdens een periode van overbrugging (zoals BPO-inzet), op advies van de 1e deskundigen.
	Het SWV faciliteert het proces van integraal arrangeren, door het beschikbaar stellen van 1e deskundigeninzet vanaf het moment dat voor de leerling een OPP is opgesteld.
Gemeente	Het lokaal team/toegang van de gemeente waarin de leerling woont, sluit, op verzoek van De Piloet, vanaf het begin aan bij het traject van integraal arrangeren om te komen tot een integraal plan.
	De gemeente verzorgt de benodigde jeugdhulp/zorg vanaf het moment van plaatsing van de leerling op de vervolgplek.
Entree	Als ouders kiezen voor een sbo- of so-school binnen Midden-Holland, dan verloopt de aanmelding via de Entree gespecialiseerd onderwijs Gouda, waar in eerste instantie de zorgplicht ligt.

Bijlage 6 Afspraken over de basisvoorziening

Deze bijlage wordt aangepast dan wel geschrapt na de inwerkingtreding van de landelijke norm voor basisondersteuning.

A. Algemeen inzetbare ondersteuning

- 1) Elke school heeft een effectieve interne ondersteuningsstructuur en scoort minimaal een voldoende op de kwaliteitsgebieden en standaarden van het nieuwe toezichtkader van de inspectie voor het onderwijs dat vanaf 1 augustus 2021 van kracht is⁸, en met name op de indicatoren die betrekking hebben op de ondersteuning van leerlingen en op planmatig werken.

kwaliteitsgebied	
onderwijsproces	OP4 (extra) ondersteuning
	Leerlingen die dat nodig hebben, ontvangen extra aanbod, ondersteuning en begeleiding.
	OP6 samenwerking
	De school werkt samen met (de schakelfunctionaris – als verbinder voor het sociaal team – en andere ⁹) relevante partners om het onderwijs voor haar leerlingen vorm te geven.
schoolklimaat	SK2 pedagogisch klimaat
	De school heeft een ondersteunend pedagogisch klimaat.
kwaliteitszorg en ambitie	KA1 kwaliteitszorg
	Het bestuur en de school hebben een stelsel van kwaliteitszorg ingericht en verbeteren op basis daarvan het onderwijs.
	KA3 verantwoording en dialoog
	Het bestuur en de school leggen intern en extern toegankelijk en betrouwbaar verantwoording af over doelen en resultaten en voeren daarover actief een dialoog.

- 2) Elke school heeft de leerlingondersteuning ingericht volgens de standaarden en cyclus van opbrengstgericht en handelingsgericht werken.

standaarden en cyclus van handelingsgericht werken
leraren
<ul style="list-style-type: none"> • Leraren verkennen en benoemen de onderwijsbehoeften van leerlingen o.a. door observatie, gesprekken en het analyseren van toetsen. • Leraren bekijken en bespreken de wisselwerking tussen de leerling, de leerkracht, de groep en de leerstof om de onderwijsbehoeften te begrijpen en daarop af te stemmen. • Leraren reflecteren op hun eigen rol en het effect van hun gedrag op het gedrag van leerlingen, ouders en collega's.

⁸ Onderzoekskader 2021 voor het toezicht op de voorschoolse educatie en het primair onderwijs (1 juli 2021).

⁹ De toevoeging tussen haakjes betreft een aanvulling op de tekst uit het Onderzoekskader van de inspectie.

- Leraren zijn zich bewust van de grote invloed die zij op de ontwikkeling van hun leerlingen hebben.
- Leraren benoemen hoge, concrete en reële doelen voor de lange (einde schooljaar) en de korte (tussendoelen) termijn. Deze doelen worden gecommuniceerd en geëvalueerd met leerlingen, ouders en collega's.
- Leraren werken met een groepsplan waarin ze de doelen en de aanpak voor de groep, niveaugroepen en mogelijk een individuele leerling beschrijven.
- Leraren bespreken binnen een vaste structuur regelmatig hun vragen betreffende het opstellen, uitvoeren en realiseren van hun groepsplannen met de intern begeleider en/of betreffende specialist.

samenwerking met leerlingen

- Leraren werken samen met hun leerlingen. Ze betrekken hen bij de analyse, formuleren samen doelen en benutten de ideeën en oplossingen van leerlingen.

samenwerking met ouders

- Leraren werken samen met ouders. Ze betrekken hen als ervaringsdeskundigen en partner bij de analyse van de situatie en het bedenken en uitvoeren van de aanpak. Ouders zijn altijd bij de bespreking van hun leerling aanwezig.

teamleden

- De teamleden zoeken, benoemen en benutten de sterke kanten en interesses van de leerlingen, leraren, ouders en het schoolteam.
- De teamleden zijn open naar collega's, leerlingen en ouders over het werk dat gedaan is of wordt. Motieven en opvattingen worden daarbij inzichtelijk gemaakt.

de onderwijs- en begeleidingsstructuur

- De onderwijs- en begeleidingsstructuur is voor een ieder duidelijk. De school heeft heldere afspraken over wie wat doet, waarom, waar, hoe en wanneer.

- 3) Elke basisschool organiseert waar nodig een multidisciplinair overleg en werkt effectief samen met de 'schakelfunctionaris' van het sociaal team en andere ketenpartners, zoals het speciaal (basis)onderwijs en het samenwerkingsverband. Wanneer er sprake is van een combinatie van ondersteuningsvragen thuis en op school is er altijd afstemming tussen de IB-er en de schakelfunctionaris.

De aanmelding van leerlingen bij het SWV voor een TLV voor het sbo of so vindt plaats in nauw overleg en in overeenstemming met de ouders.

- 4) Van de basisvoorziening maken in elk geval deel uit:

Protocollen en de toepassing ervan

- protocol voor spraak-, taalproblemen en dyslexie
- protocol voor reken-, wiskunde problemen en dyscalculie
- protocol voor medische handelingen

Aanbod, onderwijsprogramma's, interventies

- aanbod voor leerlingen met dyslexie of dyscalculie (conform de protocollen)

- onderwijsprogramma's en leerlijnen die school biedt die afgestemd is op leerlingen met een meer- of minder dan gemiddelde intelligentie
- (ortho)pedagogische en/of orthodidactische programma's en methodieken die de school hanteert gericht op sociale veiligheid en het voorkomen en aanpakken van gedragsproblemen
- vormen van curatieve zorg en ondersteuning die de school samen met haar ketenpartners kan bieden aan haar leerlingen

Mogelijkheden en faciliteiten schoolgebouw

- fysieke toegankelijkheid van het schoolgebouw
- beschikbaarheid van aangepaste werk- en instructieruimtes en hulpmiddelen

B. Specifiek leerlinggebonden ondersteuning

Een OPP wordt, in samenspraak met de ouders, opgesteld voor:

- leerlingen die in aanmerking komen voor specifiek leerlinggebonden ondersteuning;
- leerlingen voor wie uitstroom op het niveau van groep 8 niet haalbaar lijkt en/of als gevolg van aanvullende ondersteuningsvragen (leren, werkhouding, sociaal-emotioneel functioneren) de vooraf gestelde doelen (cognitief, sociaal-emotioneel of anderszins) herhaaldelijk niet behaald worden. Bij jonge leerlingen vormt het reguliere aanbod altijd de basis, aangezien hun ontwikkeling nog grillig verloopt. Het uitgangspunt is: eerst intensiveren (intensievere begeleiding), dan compenseren (hulpmiddelen aanbieden), dan dispensereren (einddoelen bijstellen);
- leerlingen voor wie een verwijzing naar het speciaal (basis)onderwijs wordt voorbereid.

Bijlage 7 Basisondersteuning voor het onderwijs aan meer- en hoogbegaafde leerlingen in het SWV PO Midden-Holland

Aan: Leden van de stuurgroep (hoog)begaafdheid, schoolbesturen en directies SWV PO
Midden-Holland

Datum: 24 november 2021

Huidige versie: VII

Totstandkoming: Samengesteld door L. van der Leeden (projectleiding HB) vanuit bestaande beleidsdocumenten gericht op het onderwijs voor meer- en hoogbegaafde leerlingen uit de regio, input vanuit specialisten (denktank Midden-Holland) en wetenschappelijke literatuur.

 Versie I: Besproken in bestuurlijk overleg SWV Midden-Holland, juni 2021;
 Versie II: Besproken in Denktank HB, 20 september 2021;
 Versie III: Aangevuld met input vanuit PCBO Krimpenerwaard;
 Versie IV: Besproken in Denktank HB, 4 oktober 2021;
 Versie IV: Voorgelegd aan stuurgroep HB SWV Aan den IJssel en SWV Midden-Holland, 5 oktober 2021;
 Versie V: Gewijzigde versie n.a.v. overleg met de denktank, 4 oktober en doorgestuurd aan denktank leden voor laatste check;
 Versie VI: Gewijzigde versie na laatste input denktank leden, 8 november;
 Versie VI: Besproken in overleg Trajectbegeleiders/stafmedewerkers, 24 november;
 Versie VII: Gewijzigde versie na overleg Trajectbegeleiders/stafmedewerkers, 24 november.

Met dank aan:

- alle scholen in het SWV Midden-Holland die hun beleidsdocumenten en protocollen HB hebben toegestuurd aan de projectleiding;
 - Petra den Hollander (Stichting de Vier Windstreken)
 - Liesbeth Augustijn (Stichting Onderwijs Primair)*
 - Ingrid Maas en Judith van der Togt (De Groeiling)*
 - Annemieke Nagel (Stichting Klasse)*
 - Rosemarie Terlouw en Mariska van der Wal (PCPO Krimpenerwaard)*
 - Anne Verra (SPCO LEV)*
 - Kim Molenaar-de Vroedt (Scholengroep Holland)*
 - Leontien van der Leeden (projectleiding HB)*
- *Denktank HB

Inleiding

Alle schoolbesturen / scholen in het samenwerkingsverband zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van de basisondersteuning van hun scholen. In het Ondersteuningsplan 2018-2022 is afgesproken specifiek te focussen op het speerpunt meer- en hoogbegaafdheid, al dan niet met bijkomende problematiek. *“Elk kind dient het onderwijs en de ondersteuning te krijgen die het nodig heeft om zich optimaal te kunnen ontwikkelen.” (Ondersteuningsplan –Leren met elkaar- samenwerkingsverband Primair Onderwijs Midden-Holland, 2018-2022.)* Nadere specificatie van de basisondersteuning voor het onderwijs aan deze doelgroep zou volgen.

Ook vanuit OCW hebben samenwerkingsverbanden de opdracht om aandacht te besteden aan het onderwijs voor meer- en hoogbegaafde leerlingen. Zij moeten daarbij aangeven op welke wijze zij dit thema in hun beleid betrekken. In navolging op deze twee opdrachten is deze notitie opgesteld.

Doel notitie:

Ter bespreking en tot het komen van afgesproken niveau van de basisondersteuning voor meer- en hoogbegaafde leerlingen in het samenwerkingsverband Primair Onderwijs Midden-Holland.

Kernboodschap “Wat mogen we van elke school verwachten ten aanzien van het onderwijs voor meer- en hoogbegaafde leerlingen?”

Als samenwerkingsverband Primair Onderwijs Midden-Holland streven we ernaar, dat op elke school (hoog)begaafde leerlingen vanaf dag 1 adequaat gesignaleerd worden en op basis daarvan verkorte, afgestemde instructies krijgen en de basisstof sterk gecompact wordt. Tijd wordt daarnaast ingeruimd voor verdieping en verbreding. Tevens worden peermomenten georganiseerd, al dan niet in samenwerking met andere scholen. Er is aandacht om de leerhouding én levenshouding structureel en planmatig te bevorderen. Duidelijke beleidsafspraken, een specialist hoogbegaafdheid en professionalisering rondom het thema (hoog)begaafdheid zorgen voor transparantie, eenduidigheid en het borgen van de ontwikkeling van het schoolteam.

Elementen basisondersteuning voor het onderwijs aan de meer- en hoogbegaafde leerling

In elke school zijn de volgende elementen zichtbaar:

Beleid

1. Commitment in de school om (hoog)begaafde leerlingen passend onderwijs te bieden;
2. De school werkt Handelingsgericht en ziet ouders als samenwerkingspartner;
3. De school heeft beleid betreffende het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen passend bij het Ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband Primair Onderwijs Midden-Holland (SWV PO Midden-Holland). Opgenomen zijn o.a.:
 - a. De visie en missie van de school op meer- en hoogbegaafdheid (HB);
 - b. De doelen van het SWV PO Midden-Holland;
 - c. Signaleringsprotocol;
 - d. Specifieke HB kerndoelen en referentieniveaus;
 - e. Handelswijze compacten en verrijking in de groep;
 - f. Handelswijze verrijking buiten de groep;
 - g. Handelswijze versnellen;
 - h. Monitoring en borging van ingezette kwaliteitsontwikkeling;
 - i. Handelswijze communicatie met partners;
4. Professionaliseringsplan voor de specialist (hoog)begaafdheid en het schoolteam, gericht op het behouden van opgedane kennis en kunde en ontwikkelen van nieuwe kennis;
5. Specialist (hoog)begaafdheid, eventueel in samenwerking met andere scholen of schoolbesturen. Deze specialist of coördinator (hoog)begaafdheid ondersteunt het team bij het signaleren en vormgeven van het onderwijs, heeft kennis van de sociale kaart (jeugdhulpaanbieders met specialisme (hoog)begaafdheid) en draagt bij aan de kwaliteitsontwikkeling.

Kennis en kunde

6. Het schoolteam heeft kennis en kunde van:
 - a. Schoolbeleid ten aanzien van het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen;
 - b. Basiskennis (hoog)begaafdheid o.a.:
 - Wat is (hoog)begaafdheid?
 - Signaleren
 - Onderwijsbehoeften

- c. Herkennen en erkennen van in potentie (hoog)begaafde leerlingen;
 - d. Erkennen van meer- en (hoog)begaafden als zorggroep;
 - e. Didactische differentiatie / onderwijsaanpassingen;
 - f. Instructies afstemmen op de (hoog)begaafde leerling;
 - g. Bevorderen van leerhouding / metavaardigheden / executieve vaardigheden van (hoog)begaafde leerlingen;
 - h. Bevorderen levenshouding (leren leven) van (hoog)begaafde leerlingen;
 - i. Beschikbare methoden en materialen specifiek voor (hoog)begaafde leerlingen;
7. Specialistische deskundigheid hoogbegaafdheid ter ondersteuning bij meer complexe situaties als bijvoorbeeld onderpresteren (herkennen en erkennen onder-presterende leerlingen), eventueel in samenwerking met andere scholen of schoolbesturen.

Signalering

8. Signaleringsprotocol, waarin is vastgelegd:
- a. Intakeprocedure gericht op de onderkenning van alle kinderen met een potentiële ontwikkelingsvoorsprong, specifiek bij kleuters;
 - b. De structurele wijze van signalering van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong / (hoog)begaafde leerlingen per leerjaar;
 - c. Middelen t.b.v. signalering;
 - d. Beschrijving van ieders verantwoordelijkheden;
 - e. Wijze van borging.

Onderwijsaanbod: op maat vanaf de eerste schooldag

9. Structurele didactische differentiatie vanaf groep 1:
- a. Voor- en doortoetsen en bewuste screening van hiaten met als doel inzicht krijgen in het niveau van de leerling en op basis daarvan het aanbod afstemmen;
 - b. Mate en wijze van compacten van één of meerdere kernvakken (rekenen, taal, spelling, lezen);
 - c. Mate en wijze van verdiepen van kernvakken;
 - d. Mate en wijze van verbreden van de lesstof (bij kernvakken en/of wereld oriënterende vakken);
 - e. Aandacht voor het bevorderen van autonomie en zelfsturing door middel van keuze- en reflectiemomenten;
 - f. Bewust de leerling bij aangepaste onderwijsaanbod begeleiden (instructie en feedback geven, ontwikkeling monitoren en bijsturen);
10. Mogelijkheid bieden tot leertijdverkorting (of te wel versnellen);
11. Op structurele en planmatige wijze aandacht voor het bevorderen van:
- a. het creatieve brein en de hogere orde denkniveaus van (hoog)begaafde leerlingen;
 - b. de leerhouding van (hoog)begaafde leerlingen structureel;
 - c. de levenshouding van (hoog)begaafde leerlingen;
 - d. VO vaardigheden als plannen, memoriseren, samenvatten en organiseren;
12. In elke bouw een bewuste aanpak t.a.v. differentiatie in dagrooster, lesdoel, taak (dag en/of week) en instructie;
13. Methodieken en materialen ten behoeve van het werken met (hoog)begaafde leerlingen;
14. Het organiseren van peercontactmomenten en (samen)werkmomenten, al dan niet in samenwerking met andere scholen.

Bijlage 1: Toelichting op enkele genoemde elementen

Beleid

1. Hoogeveen et.al (2004)¹⁰ geven aan dat wat betreft beleid op scholen als wenselijk, zo niet noodzakelijk wordt geacht dat:
 - er een eenduidige definitie en identificatiemethoden worden gedefinieerd van (hoog)begaafde leerlingen. Belangrijk is dat het [niet gaat om een label](#), maar op wat deze leerling nodig heeft;
 - er voldoende personeel en middelen ter beschikking zijn;
 - er gebruik wordt gemaakt van goede (up to date) lesmethoden;
 - aanpassingen voor iedereen toegankelijk zijn, zoals:
 - jonge leerlingen;
 - economisch zwakkeren en minderheden;
 - onderwijsgevenden opleidingsmogelijkheden worden geboden;
 - dat er betrokkenheid is van ouders;
 - het curriculum:
 - uitdagend is;
 - leermogelijkheden biedt op hoog niveau;
 - verschillende programmamogelijkheden biedt, zoals versnellen en grouping;
 - van goede kwaliteit is;
 - uitgaat van interesses en behoeftes van de leerlingen, in plaats van hen slechts voor te bereiden op een sociale functie;
 - gericht is op het verbreden van carrière en educatieve opties;

Kennis en kunde teamleden

(H)erkenning van talenten wordt niet alleen gedaan door instrumenten, maar door competente leerkrachten die in staat zijn een structureel rijk ingerichte leeromgeving te creëren (Birch, 2004). Specifieke kennis op hoogbegaafdheid is noodzakelijk om hoogbegaafde leerlingen goed te kunnen begeleiden en om hen passend uitdagend onderwijs te kunnen bieden (www.talentstimuleren.nl)¹¹. De [Nederlandse vertaling](#) (Bakx, Samsen-Bronsveld en Hoogeveen, i.s.m. Radboud Universiteit en POINT, 2020) van de 'Top 20 Principes uit de Psychologie voor het onderwijs aan en het leren van creatieve, getalenteerde en begaafde leerlingen van de voor- vroegschoolse educatie, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs'¹² kan bijdragen aan de basiskennis over (hoog)begaafdheid.

Signalering

Alle, dus ook hoogbegaafde, kinderen willen gehoord, gezien en erkend worden. Ze weten heel goed wat ze willen en wat ze nodig hebben. Vraag het hen zelf!

(Hoog)begaafdheid is een multidimensionaal concept. Zowel aanleg, als persoonlijkheids-eigenschappen én de interactie met de omgeving zijn mede bepalend voor de mate waarin het aanwezige potentieel tot zijn recht komt (Mönks, Heller en Gagné). Belangrijk wordt geacht om de leerling te bevragen, te observeren en gericht te kijken naar de sterke en zwakke leer- en persoonlijkheidskanten van de leerling, en interventies daarop af te stemmen. Naar behoefte van de (hoog)begaafde leerling wordt onderzoek door een deskundige met specialisme hoogbegaafdheid aanbevolen. Het vroeg signaleren van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong kan problemen

¹⁰ Hoogeveen, L., van Hell, J., Mooij, T. & Verhoeven, L. (2004). Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde leerlingen. Meta-analyses en overzicht internationaal onderzoek op verzoek van Ministerie van OCW (2004)

¹¹ Deze website is tot 31 december 2021 beschikbaar.

¹² Oorspronkelijke versie beschikbaar op: leerprincipesvoorcreatieve.getalenteerde.en.begaafde.studenten.apa.org

op latere leeftijd voorkomen. Onderpresteren, het presteren van een leerling onder zijn eigenlijke niveau, kan al plaatsvinden op jonge leeftijd. Peuters en kleuters kunnen zich heel snel aanpassen aan het niveau dat ze om zich heen zien in de groep.

Onderwijsaanbod

Verrijking

- Om uitdaging te bieden en de (hoog)begaafde leerling gemotiveerd te houden is het aan te bevelen dat elke school verrijkingsaanbod heeft. Verrijking is onder te verdelen in verbreding en verdieping. Verdieping sluit aan op de basisstof en het reguliere curriculum. Verbreding is een uitbreiding van het reguliere curriculum, bijvoorbeeld door onderzoek te doen naar het sterrenstelsel of het leren van een vreemde taal zoals Spaans. Het is belangrijk dat de verbredingsstof niet bovenop het gewone werk komt, maar dat er gecompact wordt en dat de verbreding in plaats van herhalingsstof komt. Bij het selecteren van verbredingsstof is het belangrijk dat de leerstof uitdagend is, aansluit bij de interesses van de leerlingen en doelgericht wordt ingezet. (Schrover, 2020). Uitdagende leerstof voor een leerling kan ook buiten de kernvakken worden gevonden. Denk aan leerlingen die zich bijvoorbeeld willen ontwikkelen op het gebied van tekenen of het heerlijk vinden om kennis te vergaren door middel van lezen. Het gaat om de eisen die je daarbij stelt als leerkracht: hoe zorg je ervoor dat de leerling een stapje verder komt?

Verrijkingsmethoden- en materialen alléén garanderen geen rijk onderwijsaanbod. Belangrijk is dat de verrijkingsstof *actief* wordt aangeboden. Uitleg, begeleiding en feedback, zowel het product als het proces beoordelen en deze beoordeling ook rapporteren wordt sterk aanbevolen.

Compacten

Compacten houdt in dat overbodige onderdelen van de reguliere stof worden geschrapt, zodat er tijd vrijkomt voor werken vanuit meer uitdagend materiaal. Reis en Renzulli (2005) hebben in een aantal publicaties beschreven hoe er gewerkt kan worden met compacting: ze omschrijven hierbij drie stappen:

1. Vaststellen van de leerdoelen van het onderdeel van de leerstof;
2. Vaststellen of leerlingen deze leerdoelen behaald hebben;
3. Omschrijven van de mogelijkheden om versneld door de leerstof te werken en de verrijkingsmogelijkheden.

Jason & Noteboom (2004a) noemen een achttal onderdelen uit de methode die behouden moeten blijven. Ten eerste de nieuwe stappen in het leerproces, door deze stappen aan te bieden wordt voorkomen dat hiaten ontstaan. Ook de overgang naar formele notaties en reflectieve activiteiten moeten aangeboden worden. Ook als belangrijke strategieën en werkwijzen aangeboden worden doen hoogbegaafde leerlingen mee. Dit omdat deze leerlingen vaak omslachtige strategieën gebruiken. Constructieve en ontdekactiviteiten en verrijkingsstof die wezenlijk moeilijker is kunnen niet weggelaten worden. Evenals activiteiten op tempo. Bij de introductie van een nieuw thema wordt vaak geïntroduceerd via een gesprek over ervaringen. Omdat dit een sociale activiteit betreft, is het belangrijk dat alle leerlingen hieraan meedoen.

SLO heeft voor het compacten [richtlijnen](#) ontwikkeld, zie onderstaande schema's.

Wat wel aanbieden?

Richtlijn	Toelichting
Verkorte instructie (of geen instructie)	Leerlingen die snel leren slaan vaak stappen over en denken zelf verder door. Hierdoor kan de instructie verkort worden, of zelfs overgeslagen worden, wanneer blijkt dat de leerling het al lang begrepen heeft
Introductie van een nieuw thema	Aan de eerste les van een nieuw thema, wordt in principe altijd meegedaan. De introductie (bijvoorbeeld door middel van een ankerverhaal bij taal) leidt het thema in en maakt de relevante begrippen rond dit thema actief. Het biedt aanknopingspunten tot opdrachten waarin samenwerkend leren en interactief onderwijs centraal staan.
Belangrijke leerstappen in de leerlijn (nieuwe leerstof)	Houdt expliciet rekening met de leerlijnen geldend voor een specifiek domein (bijvoorbeeld formele beschouwing bij taal of overgangen naar formele notaties bij rekenen). Als een begrip/notatiewijze voor het eerst aan bod komt, doet de leerling mee.
Verrijksstof die wezenlijk moeilijker is (open opdrachten)	De uitloopp opdrachten in de methode die bedoeld zijn voor tempodifferentiatie worden alleen aangeboden als het om opdrachten gaat met een hogere moeilijkheidsgraad.
Activiteiten op tempo	Wanneer een activiteit als doel heeft om het tempo waarmee een taak of opdracht kan worden uitgevoerd te vergroten, dan is het ook voor snel lerende leerlingen relevant om dit te trainen en te blijven onderhouden. Om het voor de leerling uitdagend te houden, zijn verschillende spelvormen gericht op het trainen van dergelijke vaardigheden vaak heel geschikt.
Betekenisvolle activiteiten	Opdrachten gericht op generalisatie en transfer (toepassingsopdrachten) zijn zinvol. Dit geldt bijvoorbeeld voor constructieve, ontdek- en onderzoeksactiviteiten.
Activiteiten gericht op metacognitieve vaardigheden	Belangrijke strategieën en werkwijzen worden aangeboden. Ook alle reflectieve activiteiten worden aangeboden.

Wat schrappen?

Richtlijn	Toelichting
50% tot 75% van de oefenstof	Bij oefenstof gaat het om activiteiten die aansluiten op lessen waarin een nieuwe stap in het leerproces is aangeboden. Vaak wordt die stof in het lopende (en het volgende) blok regelmatig geoefend en vervolgens in dat (of het volgende) blok getoetst. Leerlingen die de stof beheersen, hebben weinig extra oefening nodig. We adviseren niet om de oefenstof helemaal over te slaan, maar om deze voor 50% tot 75% te schrappen.
75% tot 100% van herhaling	Onder herhalingsstof verstaan we stof die reeds een of meer keren getoetst is en toch nog af en toe weer aangeboden wordt om de kennis en vaardigheid van leerlingen te 'onderhouden'. (Hoog)begaaftde leerlingen hebben die herhaling niet nodig. Echter, soms is enige herhaling niet erg. In nieuwe toepassingsopgaven bijvoorbeeld, die de leerlingen wél maken, herhalen ze impliciet bekende stof.
Verrijksstof die meer van hetzelfde biedt	Alle methoden bieden verrijksstof voor leerlingen die eerder klaar zijn en/of kinderen die meer aankunnen. Deze stof is echter niet altijd moeilijker of uitdagender. Soms is het meer van hetzelfde, soms is het iets anders, maar niet moeilijker. Bij opgaven die niet wezenlijk moeilijker zijn, geven we de suggestie om die over te slaan. Is bekend dat leerlingen bepaalde opgaven heel leuk vinden, dan geven we vaak aan dat ze zelf kunnen kiezen of ze de opgave al dan niet maken. Remediërende opdrachten (R) worden standaard niet door de (hoog)begaaftde leerlingen gemaakt, de verrijksopdrachten (V) alleen als ze voldoen aan de criteria.

Leertijdverkorting

Een van de manieren om het onderwijs aan begaafde leerlingen vorm te geven is hun de gelegenheid te bieden de basisschool te doorlopen in minder jaren dan gebruikelijk. Van Gerven (2011) beschrijft vier verschillende manieren:

1. Versneld leren op één vakgebied: bijvoorbeeld op vakgebied rekenen door de leerling in de methode van toets naar toets te laten werken en alleen die onderdelen aan te bieden waarop de leerling de toetsen beneden de beheersingsnorm scoort of vanuit observaties de verrijking aan te passen;
2. Tempodifferentiatie: dit betekent dat de leerling alle leerstof verwerkt zonder dat er geschrapt wordt in het aanbod. De leerling werkt in zijn eigen tempo de stof door;
3. Twee leerstofjaren in één schooljaar verwerken met vervroegde doorstroming naar een hogere leerstofjaargroep;
4. Een groep overslaan ([L. Hoogeveen, 2008](#)).

Of vervroegde doorstroming past bij een leerling en welke vorm dan het meest recht doet aan diens individuele ontwikkeling hangt af van de capaciteiten, de gezinsomstandigheden, de persoonskenmerken en de mogelijkheden die binnen een school realiseerbaar zijn (Gross, 1992). Een goede risicoafweging, de [VersnellingsWenselijkheidsLijst](#) (Hoogeveen e.a., 2003), de digitale opvolger de [Versnellingswijzer](#) (BCO Onderwijsadvies, IJsselgroep educatieve dienstverlening & Centrum voor begaafdheidsonderzoek Nijmegen e.a., 2014) en het Multifactorenmodel van Heller (Ziegler & Heller, 2000) kunnen helpen bij de besluitvorming.

Vervroegde instrooming

Om als leerling tot een school te worden toegelaten, moet een kind de leeftijd van 4 jaar hebben bereikt ([Wet Primair Onderwijs, artikel 39](#)). In de periode vanaf de leeftijd van 3 jaar en 10 maanden tot het bereiken van de leeftijd van 4 jaar kan het bevoegd gezag kinderen gedurende ten hoogste 5 dagen toelaten. Deze kinderen zijn geen leerlingen in de zin van de wet.

[Navraag](#) over vervroegde instroom bij kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong leverde in 2014 bij het loket Onderwijsinspectie de volgende reactie op:

“De inspectie meent dat vervroegde toelating in sommige gevallen een uitkomst is voor kinderen met een grote ontwikkelingsvoorsprong en wijst vervroegde toelating dan ook niet per definitie af. Voorop staat de vrijwillige medewerking van de school. Anders gezegd: de school moet akkoord zijn met vervroegde toelating. Is de school niet akkoord, dan is vervroegde toelating niet mogelijk. Er is dus heel nadrukkelijk geen sprake van een recht op vervroegde toelating.

De wettelijke toelatingsleeftijd voor het basisonderwijs is 4 jaar, maar het bestuur van een school heeft in uitzonderingsgevallen de mogelijkheid aan kinderen onder de 4 jaar toegang te verlenen. Het bestuur zou bij het inwilligen van een dergelijke wens er wel om moeten denken dat:

- * de peuter niet als leerling kan worden toegelaten, c.q. ingeschreven;*
- * voor de 3 jarige geen rijksbekostiging wordt gegeven;*
- * ouders van tot de school toegelaten leerlingen bedenkingen kunnen hebben tegen het door de 3-jarige gebruik maken van het onderwijsaanbod, voor zover dat ten koste zou gaan van de eigenlijke leerlingen van de school;*
- * de bestaande aansprakelijkheidsverzekeringen van de school mogelijk niet op de peuter van toepassing zijn;*
- * wellicht een aanvullende verzekering moet worden afgesloten die erin voorziet dat zaken geregeld zijn als de peuter iets overkomt of deze zelf iets aanricht dat schade oplevert (door de ouders af te sluiten).”*

Tot het moment van deze notitie is er nog geen verandering gekomen in wet- en regelgeving. Op de [website van de Onderwijsinspectie](#) is te vinden wat er wel wettelijk toegestaan is op het gebied van onderwijs aan driejarigen in opvang-onderwijs. Zo is het soms mogelijk om met de beoogde basisschool van een kind te bespreken of zij lesmateriaal dat aansluit bij de behoefte van het kind

beschikbaar willen stellen aan het kinderdagverblijf of de peuterspeelzaal. Op deze manier kan een kind dat daar al aan toe is meer worden uitgedaagd in de groep.

De [handreiking van de Expertgroep Ontwikkelingsvoorsprong](#) kan helpend zijn om het traject vervroegde toelating vorm te geven.

Leerhouding

Om talenten verder te ontwikkelen en tot goede leerresultaten te komen zijn een adequate leeshouding en goede executieve functies¹³ van groot belang. In aanleg hebben (hoog)begaafde kinderen gemiddeld tot sterke executieve functies. Metacognitieve vaardigheden (vermogen om een stapje terug te doen om jezelf en de situatie te overzien), het hogere denken (taxonomie van Bloom), het creatieve denkvermogen en werkhoudingsprocessen dienen echter ook bij deze leerlingen bewust getraind te worden. Bij onvoldoende stimulering kunnen talenten onvoldoende benut worden, motivatie en welbevinden dalen en de leerlingen gaan onderpresteren. De (hoog)begaafde leerling kan zijn eigen executieve functies onvoldoende gaan aanspreken. Als dingen je vanwege je intelligentie gemakkelijk afgaan, dan hoef je namelijk ook minder lang je aandacht vast te houden of dingen uitvoerig te plannen en te organiseren. Structurele stimulering van leeshouding en executieve functies zijn daartoe juist ook voor (hoog)begaafde leerlingen van groot belang. Met methodieken (bijvoorbeeld [Leren Leren](#) van SLO¹⁴) deze vaardigheden bewust in trainen, hogere denkprocessen met instructies bewust aanspreken, doorzettingsvermogen stimuleren en de leerling autonomie geven, zijn voorbeelden van structurele stimulering leeshouding. De leerling wordt gecoacht om doelgericht te kiezen en tot handelen te komen.

Levenshouding

Een methode en instructies gericht op stimulering levenshouding kan positieve bijdrage leveren aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de (hoog)begaafde leerling. Onderdelen kunnen onder andere zijn:

- Een positief zelfconcept, zelfreflectie en zelfinzicht stimuleren;
- Werken richting een growth mindset; als we willen dat kinderen leren, is het belangrijk dat ze weten dat ze kunnen leren;
- Bouwen aan aangeleerd optimisme; vanuit de positieve psychologie wordt benadrukt dat door inzicht in de samenhang van gedachten, gevoelens en gedrag, zichtbaar wordt hoe optimisme kan worden aangeleerd;
- Werken flexibel leren omgaan met veranderingen in je omgeving en een hoop mindset.

Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het inbouwen van de methodiek [Leren voor het Leven](#).

Afgestemde instructies

Uit onderzoek van Hattie (2012) blijkt dat leerlingen er baat bij hebben dat hun leerkracht adequate instructie geeft en rekening houdt met de verschillen tussen hen. Dweck onderscheidt de fixed mindset en de growth mindset. Voor een growth mindset is het belangrijker dat de weg naar het resultaat wordt geprezen, dan het resultaat zelf. Het is vrijwel onmogelijk om te presteren zonder fouten te maken bij het leerproces op weg naar het eindproduct. (Dweck, 2006). Het geven van feedback blijkt het meeste invloed te hebben op effectiviteit van het leren en moet als zodanig als een van de belangrijkste leerkrachtvaardigheden gezien worden.

■ _____
¹³ Executieve functies zijn de cognitieve processen om gedrag doelgericht te sturen en tot handelen te komen. Voorbeelden zijn: volgehouden aandacht, emotieregulatie, werkgeheugen, planvaardigheden, taakgerichtheid, flexibiliteit enz.

¹⁴ Website tot 31 december 2021 beschikbaar.

In de Nederlandse vertaling (Bakx, Samsen-Bronsveld en Hoogeveen, i.s.m. Radboud Universiteit en POINT, 2020) van de [‘Top 20 Principes uit de Psychologie voor het onderwijs aan en het leren van creatieve, getalenteerde en begaafde leerlingen van de voor- vroegschoolse educatie, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs’](#)¹⁵ wordt duidelijk welke elementen de instructies moeten bevatten. In Principe 6 wordt aangegeven dat het leren kan worden verbeterd wanneer leerlingen regelmatige, specifieke en verklarende feedback over hun werk op het juiste moment ontvangen. De feedback zal het meest effectief zijn als begaafde leerlingen specifieke informatie krijgen over hun kennis en prestaties met betrekking tot hun leerdoelen en ze tegelijkertijd de kans krijgen om metacognitieve en reflectieve vaardigheden te ontwikkelen.

Peercontactmomenten

In [Gifted magazine](#), wordt door Geke Maes het belang van peercontact benadrukt. Kinderen hebben een peergroup en goede vrienden nodig bij wie ze zich veilig en geaccepteerd voelen en met wie ze interesses delen (Robinson, 2008). Onder een peergroup wordt verstaan: ‘een groep mensen uit de samenleving die een vergelijkbare leeftijd, status, belang of belangstelling hebben en gemeenschappelijke gedragscodes’. Met betrekking tot (hoog)begaafde kinderen wordt ook wel gesproken van ontwikkelingsgelijken. Zij zoeken vriendschappen vaak bij andere (hoog)begaafde kinderen van ongeveer hun eigen leeftijd, of bij oudere kinderen die misschien niet hoogbegaafd zijn maar wel bovengemiddeld intelligent. Ook zoeken ze naar kinderen met een beeld van vriendschap dat overeenstemt met dat van henzelf (Gross, 2002).

Voor hoogbegaafde kinderen is het niet eenvoudig om echte peers te ontmoeten. Zij ontwikkelen zich asynchroon: hun intellectuele, sociale, emotionele, lichamelijke en chronologische leeftijd kunnen sterk uiteenlopen. Ontwikkelingsgelijken zijn daardoor moeilijk te vinden. Zeker in ons onderwijssysteem, waarin kinderen in homogene leeftijdsgroepen worden ingedeeld. Bovendien gaat hoogbegaafdheid vaak samen met gevoeligheid, introversie, perfectionisme en rechtvaardigheidsgevoel, allemaal factoren die invloed hebben op vriendschappen (Robinson, 2008). Emotioneel gevoelige kinderen lijken extra voelsprietten te hebben: het voelen van een emotionele connectie en het bewustzijn van andermans gevoelens zijn bij deze kinderen verhoogd. Hun eigen gevoelens kunnen hevig, complex en ambivalent zijn, en relaties zijn voor hen extreem belangrijk (Daniels en Piechowski, 2009 en Webb, Meckstroth en Tolan 2000). Al op de peuter- en kleuterleeftijd merken hoogbegaafde kinderen op dat hun klasgenootjes nog niet kunnen tellen of lezen, dat ze een beperkter vocabulaire hebben en spelletjes leuk vinden die zij al veel eerder leuk vonden (Gross, 1998 en Webb, Meckstroth en Tolan 2000). Kinderen die verbaal sterker zijn, blijken meer problemen te hebben in relaties met leeftijdgenootjes (Lee, 2012). Hun grote woordenschat zorgt al snel voor communicatieproblemen.

Van groot belang is dus om voor (hoog)begaafde leerlingen een omgeving te creëren waar ze naast intellectueel ook sociaal, emotioneel en creatief volwaardig kunnen ontwikkelen. Vanuit deze basis kunnen de leerlingen relaties aangaan met andere hoogbegaafde leerlingen en zich beter kunnen ontwikkelen tot gelukkige mensen die hun kwaliteiten durven te gebruiken thuis, op school en in de maatschappij.

■ _____
¹⁵ Tot 31 december 2021 is de Nederlandse vertaling te downloaden op www.talentstimuleren.nl Daarna stopt SLO met deze website.

**Bijlage 8 Notitie 'Onderwijszorgarrangementen regio Midden-Holland'
(29 april 2021)**

Deze is separaat als PDF-document bij het ondersteuningsplan gevoegd en eveneens te vinden op de website van het samenwerkingsverband.

Bijlage 9 Meerjarenbegroting 2022-2025

Volgt in mei / juni 2022.